

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คณะทำงาน. แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์สงขลา. เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข 12/2535 กองโบราณคดี จังหวัดสงขลา.
- คณะผู้จัดงาน. หนังสือประกอบการจัดงานที่สิงคโปร์ 39 ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน เรื่อง "ท้องถิ่นของเรา ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน". วันที่ 3-5 มกราคม 2540 ณ บริเวณลานเสาชิงช้า กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม (กรอ. สังคม). กระบวนการคิดใหม่ในการพัฒนา NEW DEVELOPMENT PARADIGM แนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนา เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 314 เล่มที่ 14/2537. กรุงเทพฯ :2537.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. บ้านกับเมือง. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ดรณี บุญภิบาล. รายงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2. สถาบันทักษิณคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2532.
- ดริ่งจิต พึ่งรัศมี. การศึกษาองค์ประกอบ ชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา กรณีศึกษาชุมชนย่านถนนนครนอก-นครใน สงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิตภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ที่ดิน, กรม. บัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดินเพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม พ.ศ. 2539-2542 เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. สงขลา : สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา, 2538.
- เทศบาลเมืองสงขลา. แผนพัฒนาเทศบาลเมืองสงขลาระยะปานกลาง 5 ปี พ.ศ. 2540-2544. เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2539.
- เทศบาลเมืองสงขลา. แผนพัฒนาเทศบาลเมืองสงขลาปี 2541. เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2540.
- เทศบาลเมืองสงขลา. แผนพัฒนาเทศบาลเมืองสงขลาปี 2540. เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2539.
- เทศบาลเมืองสงขลา. แผนปฏิบัติการสิงคโปร์เมืองสงขลา ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2540-2544. เทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2539.
- ธาราพงศ์ ศรีสุชาติ. เอกสารบรรยายสภาพเมืองสงขลาสมัยสมเด็จพระนารายณ์. เอกสารพิมพ์สรุปด้วยตนเอง.
- บัณฑิต จุลาลัย. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน : เหตุผลและข้อพิจารณา. เอกสารประกอบการอบรมทางวิชาการเรื่อง "แนวทางอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน" โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3-4 ธันวาคม 2528.

- บริษัท เอ็นไวรอนเมนทอล แคร์ เซ็นเตอร์ จำกัด. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจแหล่งกำเนิดมลพิษ ในเขตควบคุมมลพิษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กรุงเทพฯ : 2540.
- บริษัท โปรเกรสเทคโนโลยีคอนซัลเทินส์ จำกัด. การศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียด ก่อสร้าง โครงการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย เทศบาลเมืองสงขลา กรุงเทพฯ : 2536.
- ปก แก้วกาญจน์. รายงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สถาบันทักษิณคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2532.
- ผังเมือง, สำนัก. กองผังเมืองรวม. ผังเมืองรวม บริเวณชุมชนท่าเรือหน้าสี่กษสงขลา จังหวัดสงขลา (ปรับปรุง ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักผังเมือง, 2534.
- ผังเมือง, สำนัก. กองผังเมืองรวม. ผังเมืองรวมเมืองสงขลา (ปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักผังเมือง, 2534.
- พรธนิภา โสติดิพันธ์. "ขบวนการเกิดประชาคมเมืองสงขลา". วิชาการในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา จ.สงขลา สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2541.
- พรธนิภา โสติดิพันธ์. ต้นกล้าพลเมืองบนเส้นทางสู่สงขลาประชาคม. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540.
- พรชัย สุตินไชยนนท์. การศึกษาจินตภาพเมืองลำพูนเพื่อการอนุรักษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาค และเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี, หน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา. สงขลาในอดีตและโบราณสภาพในเขต อำเภอเมืองฯ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. : หน่วยศิลปากรที่ 9, 2530.
- สกรรจ จันทรรัตน์และสงบ ส่งเมือง. การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลา. กองโบราณคดี. กรมศิลปากร. 2533.
- สงบ ส่งเมือง. การพัฒนาหัวเมืองสงขลา ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. สงขลา :โครงการบริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- สุกัญญา เอี่ยมชัย. การศึกษาเพื่อเสนอแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผน ภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2538.
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. การสัมมนาทางวิชาการเรื่องสงขลาศึกษา. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- เสาวลักษณ์ สุขวิรัช. ท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยมในสังคมไทย. สถาบันนโยบายการศึกษา, กรุงเทพฯ : บริษัท สุขุมและบุตร, 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ : 2539.

- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539. กรุงเทพฯ :2534.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวทางการพัฒนาภาคใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ :2539.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. สมุดรายงานสถิติจังหวัดสงขลา ฉบับ พ.ศ. 2540. สำนักพิมพ์สถิติจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลา, 2541.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. สมุดรายงานสถิติจังหวัดสงขลา ฉบับ พ.ศ. 2539. สำนักพิมพ์สถิติจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลา, 2540.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. สมุดรายงานสถิติจังหวัดสงขลา ฉบับ พ.ศ. 2538. สำนักพิมพ์สถิติจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลา, 2539.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา. ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา ปี 2540. สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา, 2540.
- สำนักงานจังหวัดสงขลา. สงขลา 2540. สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2541.
- อนุชา พวงสำลี. "หนังสือประกอบการจัดงานที่ลิ่งแควดล้อมไทย 39 ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน เรื่อง "ท้องถิ่นของเรา ทำเมืองไทยให้น่าอยู่และยั่งยืน". วันที่ 3-5 มกราคม 2540 ณ บริเวณลานเสาชิงช้า กรุงเทพฯ. เมืองสงขลา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, กรุงเทพฯ :อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2535.
- อัญฉรี ชาญประโคน. การศึกษาแนวทางอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่ : กรณีศึกษา. ชุมชนสันกำแพง จอมทอง และอ้อมก้อย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ภาษาต่างประเทศ

- KEVIN LYNCH. THE MAGE OF THE CITY. CAMBRIDGE: THE MASSACHUSETTS INSTITUTE OF TECHNOLOGY, 1977
- PAUL D. SPREIREGEN. URBAN DESIGN : THE ARCHITECTURE OF TOWNS AND CITIES. AIA. FOR THE AMERICAN INSTITUTE OF ARCHITECTS. NEW YORK : 1964.
- ROY WORSKETT. THE CHARACTER OF TOWN. THE ARCHITECT PRESS, LONDON : 1969.

ภาคผนวก

แบบสอบถามความคิดเห็นชาวเมืองสงขลาครั้งที่ 1

ในหัวข้อวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเมืองสงขลา

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ท้องถิ่น หมายถึง ความครอบคลุม เมืองสงขลา ซึ่งรวมไปถึง เอกอัครราชธานี ประเพณี สภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจสังคมและศิลปวัฒนธรรม

1. เมื่อเอ่ยถึงเมืองสงขลาท่านคิดว่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของท่านคืออะไร

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

2. ท่านคิดว่าท้องถิ่นของท่านน่าอยู่หรือไม่ เลือกตอบเพียง 1 ข้อ

() น่าอยู่

เหตุผลที่คิดว่าน่าอยู่เพราะ.....

.....

.....

() ไม่น่าอยู่

เหตุผลที่คิดว่าไม่น่าอยู่เพราะ

.....

.....

3. ตามความคิดเห็นของท่านเมืองที่มีลักษณะน่าอยู่ควรมีลักษณะอย่างไร

3.1

3.2

3.3

3.4

3.5

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามการศึกษาวិทยานิพนธ์
เรื่องการวางแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา

ชุด : คนเมืองสงขลา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ

- ชาย หญิง

1.2 อายุ ปี

1.3 ศาสนา

- พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ระบุ

1.4 การศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี อื่นๆ ระบุ

1.5 อาชีพ

1.6 ภูมิลำเนา

- จังหวัดสงขลา อื่นๆ ระบุ

1.7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลา ปี เดือน วัน

1.8 สถานที่พักอาศัยในปัจจุบัน

- ในเขตเทศบาลระยูน
 นอกเขตเทศบาลระยูน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศเมืองสงขลา

2.1 บรรยากาศของชุมชนเมืองสงขลา

- เจียบสงบ เริ่มเปลี่ยนแปลง
 อื่นๆ ระบุ

2.2 ท่านสังเกตเห็นสภาพพื้นที่สีเขียวในเมืองสงขลา **มีธรรมชาติหรือพื้นที่สีเขียว** เช่นไร

- น้อยมาก น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

2.3 ท่านมีความรู้สึกที่ **ลักษณะภูมิอากาศหรืออุณหภูมิ** ภายในเมืองสงขลาเป็นอย่างไร

- ร้อนมาก ร้อน อบอุ่น เย็นสบาย

2.4 ท่านเคยได้ยินบุคคลอื่น **กล่าวถึงความน่าอยู่** ของเมืองสงขลาหรือไม่

- เคย ไม่เคย

2.5 ตามความคิดเห็นของท่านเมืองสงขลาเป็นเมืองที่น่าอยู่หรือไม่

- ไม่น่าอยู่ น่าอยู่ปานกลาง น่าอยู่ น่าอยู่มาก

เหตุผลที่น่าอยู่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ อากาศดี	☐ การวางผังเมืองดี
☐ มีธรรมชาติในเมืองดี	☐ บ้านเมืองสวยงาม
☐ มีความสะดวกสบาย	☐ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดใจของท้องถิ่น
☐ การจราจรคล่องตัว	☐ มีความปลอดภัย
☐ เศรษฐกิจดี	☐ ชาวเมืองมีน้ำใจต่อกัน
☐ มีความสะอาด	☐ มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่พร้อม

เหตุผลที่ไม่น่าอยู่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ อากาศเลว	☐ การจัดวางผังเมืองไม่เป็นระเบียบ
☐ ขาดแคลนพื้นที่ธรรมชาติในเมือง	☐ บ้านเมืองไม่สวยงาม
☐ มีความแออัดของประชากร	☐ บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขาดแคลน
☐ การจราจรติดขัด	☐ ไม่มีความปลอดภัย
☐ มีเศรษฐกิจที่ไม่ดี	☐ ชาวเมืองเล็งน้ำใจ
☐ บ้านเมืองสกปรก	☐ ชาวเมืองไม่สนใจต่อวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจของท้องถิ่น

- 2.6 ถ้าท่านคิดว่าเมืองสงขลาไม่น่าอยู่ ท่านอยากให้ท้องถิ่นเมืองสงขลาเหมือนเมืองใดที่ท่านสนใจ

- 2.7 ท่านคิดว่าบริการสาธารณะของรัฐมีเพียงพอต่อชุมชนเมืองสงขลาหรือไม่
 เพียงพอ ไม่เพียงพอ (ตอบข้อ 2.8)
- 2.8 สิ่งที่ท่านคิดว่าการบริการสาธารณะของรัฐควรเพิ่มเติม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 โทรศัพท์สาธารณะ ป้ายรถประจำทาง การระบายน้ำ
 สถานบริการสาธารณะสุข ป้อมตำรวจ การป้องกันอัคคีภัย
 การบริการจัดเก็บขยะ ไฟสาธารณะ น้ำประปา
 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อื่นๆ ระบุ
- 2.9 ท่านคิดว่าในปัจจุบันภายในเมืองสงขลา **การดำเนินชีวิตของชาวเมืองสงขลาแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นหรือไม่**
 น้อยมาก น้อย ปานกลาง ดี ดีมาก
- 2.10 ปัจจุบันชาวเมืองสงขลา **มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันทางสังคมมากหรือไม่**
 น้อยมาก น้อย ปานกลาง ดี ดีมาก
- 2.11 ท่านเคยคิดอยากย้ายออกจากท้องถิ่นของท่านหรือไม่
 เคย เพราะ
- ไม่เคย เพราะ
- 2.12 ถ้าท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาในท้องถิ่นของท่าน

- 2.13 ถ้าท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของท่าน ท่านจะให้ความร่วมมือหรือไม่
 ยินดีร่วมมือ เพราะ
- ไม่ร่วมมือ เพราะ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางด้านจิตภาพของเมืองสงขลา

3.1 ท่านทราบได้อย่างไรที่กำลังเข้าสู่เมืองสงขลา โดยเอาอะไรเป็นสิ่งสังเกต

ทางรถยนต์

ทางเรือ

3.2 เส้นทางในเมืองสงขลาที่ท่านจดจำได้ (เรียงตามลำดับที่ท่านจำได้บ่อย)

1 เนื่องจาก

2 เนื่องจาก

3 เนื่องจาก

4 เนื่องจาก

5 เนื่องจาก

3.3 เมื่อก้าวถึงเมืองสงขลาท่านคิดถึงอะไร

.....

.....

3.4 ถ้าท่านได้มีโอกาสแนะนำคนที่ไม่เคยมาเมืองสงขลา ท่านจะอธิบายอย่างไรให้คนที่มาเมืองสงขลาได้เข้าใจถึงสภาพเมืองของท่าน

.....

.....

3.5 กรุณาบอกชื่อสถานที่ ในเมืองสงขลาที่ท่านจดจำได้ (เรียงตามลำดับความชื่นชอบ)

1

2

3

4

5

3.6 ท่านประทับใจอะไร และสถานที่ใดมากที่สุด ในเขตเมืองสงขลา

1

2

3

4

5

3.7 ในท้องถิ่นของท่านมีประเพณีหรือเทศกาล ในเมืองที่นับถือและปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

1

2

3

3.8 ท่านเคยเข้าร่วมงานด้วยหรือไม่

ร่วม (ถ้าร่วม ทุกปี แล้วแต่โอกาส)

ไม่เคยร่วม

3.9 กรุณาเขียนแผนที่เมืองสงขลาจากการจดจำของท่าน เพื่ออธิบายให้แก่ผู้ที่ไม่เคยมาเมืองสงขลา

ส่วนที่ 4 ลักษณะอาคารบ้านเรือน

4.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับอาคารเก่าของเมืองสงขลา เช่น ถนนนครนอก นครใน ถนนนางงาม

ชอบ เพราะ

ไม่ชอบ เพราะ

4.2 ถ้ามีการอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ท่านเห็นควรด้วยหรือไม่

เห็นควร เพราะ

ไม่เห็นควร เพราะ

4.3 ท่านมีความเห็นว่าลักษณะของอาคารบ้านเรือนในบริเวณย่านที่พักอาศัยในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ทزدโทรมมาก ทزدโทรม ปานกลาง ดี ดีมาก

4.4 ท่านคิดว่า ลักษณะรูปทรงของอาคาร ในย่านอาคารเก่าของเมืองสงขลา เป็นอย่างไร

สวยงาม ควรอนุรักษ์ไว้

ไม่สวยงาม ควรเปลี่ยนแปลง

มีลักษณะเฉพาะตัวไม่เหมือนใคร

4.5 ท่านคิดว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่บริเวณที่ท่านพักอาศัย มีลักษณะอย่างไร

หนาแน่นมาก หนาแน่น ปานกลาง ดี ดีมาก

ส่วนที่ 5 ข้อมูลทางด้านเอกลักษณ์ของเมืองสงขลา

5.1 ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ของเมืองสงขลาคืออะไร

.....

5.2 ท่านคิดว่าอะไรที่ทำให้เมืองสงขลาแตกต่างจากเมืองอื่น

.....

5.3 ท่านรู้สึกพึงพอใจในวัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงในท้องถิ่นของท่านมากน้อยเพียงไร

- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยมาก

5.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อท้องถิ่นของท่าน

- ไม่สนใจ
 รัก ห่วงแหนไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง
 ยอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
 อื่นๆ (แสดงความคิดเห็น)

.....

.....

5.5 ถ้าท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ท่านอยากให้ท้องถิ่นของท่านเป็นอย่างไร

1

2

3

4

5

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เคยมาเมืองสงขลา

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาเมืองสงขลา ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบ การเปลี่ยนแปลงของเมืองสงขลา และคุณค่าสภาพแวดล้อมประจำท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงการดำเนินชีวิต ของคนเมืองสงขลา กับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ของท่านดังกล่าวเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาเมืองสงขลา และให้เป็นข้อมูลพื้นฐานของคนสงขลา ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเมืองต่อไป

ขอขอบพระคุณ

นายณวรรธน์ สายเชื้อ

ผู้วิจัย

แบบสอบถามการศึกษาวិทยานิพนธ์
เรื่องการวางแผนทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา

ชุด : นักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ

- ชาย หญิง

1.2 อายุ ปี

1.3 ศาสนา

- พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ระบุ

1.4 การศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี อื่นๆ ระบุ

1.5 อาชีพ

1.6 ภูมิลำเนา

- จังหวัดสงขลา อื่นๆ ระบุ

1.7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลา ปี เดือน วัน

1.8 สถานที่พักอาศัยในปัจจุบัน

- ในเขตเทศบาลระโนด
 นอกเขตเทศบาลระโนด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นกับสภาพในปัจจุบันของเมืองสงขลา

2.1 บรรยากาศของชุมชนเมืองสงขลา

- เสียงสงบ เริ่มเปลี่ยนแปลง
 อื่นๆ ระบุ

2.2 ท่านคิดว่าการจราจรภายในเมืองสงขลาเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ติดขัด คloggedตัว
 รถมมาก รถน้อย

2.3 การบริการของรัฐ มีเพียงพอต่อชุมชนสงขลาหรือไม่

- เพียงพอ ไม่เพียงพอ

2.4 สิ่งที่ท่านคิดว่าการบริการสาธารณะของรัฐเพิ่มเติมคือ

☐ โทรศัพท์สาธารณะ	☐ ป้ายรถประจำทาง
☐ สถานบริการสาธารณะสุข	☐ ป้อมตำรวจ
☐ การจัดเก็บขยะ	☐ ไฟสาธารณะ
☐ สวนสาธารณะ, สนามเด็กเล่น	☐ น้ำประปา
☐ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	☐ ระบบระบายน้ำ
☐ การป้องกันอัคคีภัย	☐ อื่นๆ

2.5 ท่านคิดว่าปัญหาของเมืองสงขลาคืออะไร เรียงตามลำดับความสำคัญ

- 1
- 2
- 3

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางด้านจินตภาพของเมืองสงขลา

3.1 ตามความคิดเห็นของท่าน เอกลักษณะหรือลักษณะเด่นของเมืองสงขลาคืออะไร

.....

3.2 ท่านทราบได้อย่างไรที่กำลังเข้าสู่เมืองสงขลา โดยเอาอะไรเป็นสิ่งสังเกต

ทางรถยนต์

ทางเรือ

3.3 เส้นทางในเมืองสงขลาที่ท่านจดจำได้ (เรียงตามลำดับที่ท่านจำได้บ่อย)

1 เนื่องจาก

2 เนื่องจาก

3 เนื่องจาก

4 เนื่องจาก

5 เนื่องจาก

3.4 เมื่อก้าวถึงเมืองสงขลาท่านคิดถึงอะไร

.....

3.5 ถ้าท่านได้มีโอกาสแนะนำคนที่ไม่เคยมาเมืองสงขลา ท่านจะอธิบายอย่างไรให้เขาได้เข้าใจถึงสภาพเมืองสงขลา

.....

3.6 กรุณาบอกชื่อสถานที่ ในเมืองสงขลาที่ท่านจดจำได้ (เรียงตามลำดับความชื่นชอบ)

1

2

3

4

5

3.7 ท่านประทับใจอะไร และสถานที่ใดมากที่สุด ในเขตเมืองสงขลา

1

2

3

4

5

3.8 ท่านเคยร่วมงานประเพณีหรือเทศกาลในเมืองอะไรบ้าง

1

2

3

3.9 ท่านเคยเข้าร่วมงานด้วยหรือไม่

ร่วม (ถ้าร่วม ทุกปี แล้วแต่โอกาส)

ไม่เคยร่วม

3.10 กรุณาเขียนแผนที่เมืองสงขลาที่ท่านจดจำได้จากการเข้ามาท่องเที่ยวภายในเมืองสงขลา

บทสรุปแบบสอบถามชาวเมืองสงขลา ในเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นเมืองสงขลา

จากการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ได้ทำการออกแบบสอบถามความคิดเห็นต่อชาวเมืองสงขลา และผู้คนที่อยู่ต่างถิ่น เช่นนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านต่างๆ ต่อเมืองของตนเพื่อช่วยประกอบการประมวลและประเมินลักษณะเฉพาะและคุณค่าของท้องถิ่นเมืองสงขลา ร่วมกับการเข้าไปสำรวจพื้นที่เมืองของผู้ทำการวิจัยเอง

ในการทำวิจัยท้องถิ่นเมืองสงขลาทางผู้วิจัยได้ทำการแบ่งพื้นที่เมืองสงขลาตำบลย่อยออกเป็น 9 พื้นที่ เพื่อสะดวกต่อการสำรวจและการแจกแบบสอบถามตามพื้นที่ และง่ายต่อการรวบรวมข้อมูลตามพื้นที่ โดยสามารถเกิดมุมมองในด้านต่างของท้องถิ่นเมืองสงขลาในระดับ เมือง ย่าน และชุมชนละแวกบ้าน

จากการแจกแบบสอบถามทางผู้ทำวิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถาม 2 ครั้งโดยครั้งแรก ถือได้ว่าเป็นขั้นเตรียมความเข้าใจกับพื้นที่ศึกษา จำนวน 50 ชุด และได้ทำการสำรวจข้อมูลจริงโดย ทำการออกแบบสอบถาม 250 ชุด โดยแบ่งเป็นชุดชาวเมืองสงขลา 200 ชุด นักท่องเที่ยวและผู้ที่อยู่ต่างถิ่น 50 ชุด แต่ในการแสดงผลข้อมูลพบว่าการตอบแบบสอบถามของในกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ที่อยู่ต่างถิ่นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเพราะเป็นกลุ่มที่ไม่มีความผูกพันกับพื้นที่ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

จากการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 9 พื้นที่ทำให้เห็นความแตกต่างของพื้นที่ต่างๆอย่างชัดเจน เพราะมีการใช้พื้นที่แตกต่างกันและกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่ด้วย การแจกแบบสอบถามพยายามแจกให้ครบทุกกลุ่มอายุ เพศ อาชีพ โดยชาวเมืองสงขลาได้แสดงความคิดเห็นต่อเมืองสงขลาในการตอบแบบสอบถามที่มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ เพศชาย 98 คน คิดเป็นร้อยละ 48 เพศหญิง 102 คน คิดเป็นร้อยละ 52

1.2 อายุ	0-15	43 คน
	15-25	68 คน
	25-50	53 คน
	50 ปีขึ้นไป	36 คน

1.3 ศาสนา	พุทธ	154 คน
	อิสลาม	34 คน
	คริสต์	12 คน

1.4 การศึกษา	ประถมศึกษา	36 คน	
	มัธยมศึกษา	68 คน	
	ปวช. ปวส.	46 คน	
	ปริญญาตรี	32 คน	
	สูงกว่าปริญญาตรี	8 คน	
	ไม่ได้รับการศึกษา	10 คน	
1.5 อาชีพ	รับราชการ	68 คน	
	ค้าขาย	24 คน	
	รับจ้าง	40 คน	
	แม่บ้าน	35 คน	
	นักศึกษา	30 คน	
	ไม่ได้ทำงาน	3 คน	
1.6 ภูมิลำเนา	จังหวัดสงขลา	178 คน	ต่างถิ่นเช่น สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร พัทลุง นครศรีธรรมราช ชุมพร เป็นต้น 22 คน
1.7 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลา	1 - 15 ปี	12 คน	
	5 - 10 ปี	54 คน	
	10 - 20 ปี	64 คน	
	20 - 30 ปี	48 คน	
	30 - 40 ปี	18 คน	
	40 ปีขึ้นไป	4 คน	
1.8 อยู่ในเขตเทศบาลเมือง	184 คน	อยู่นอกเขตเทศบาล	16 คน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศเมืองสงขลา

2.1 บรรยากาศของชุมชนเมืองสงขลา เจียบสงบ ร้อยละ 24 เริ่มเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 76

2.2 พื้นที่สีเขียวในเมืองสงขลา

น้อยมาก ร้อยละ 5 ปานกลาง ร้อยละ 75 มาก ร้อยละ 20

2.3 ลักษณะภูมิอากาศและอุณหภูมิ

ร้อนมาก ร้อยละ 8 ร้อน ร้อยละ 64 อบอุ่น ร้อยละ 23 เย็นสบาย ร้อยละ 5

2.4 ท่านเคยได้ยินว่าเมืองสงขลาเป็นเมืองที่น่าอยู่

เคย ร้อยละ 86 ไม่เคย ร้อยละ 14

- 2.5 ท่านคิดว่าเมืองสงขลาเป็นเมืองที่น่าอยู่
 น่าอยู่ ร้อยละ 94 ไม่น่าอยู่ ร้อยละ 6
 เหตุผลที่น่าอยู่
 อากาศดี ร้อยละ 84 มีธรรมชาติที่งดงาม ร้อยละ 95 การจราจรคล่องตัว ร้อยละ 54
 สะดวกสบาย ร้อยละ 68 เศรษฐกิจดี ร้อยละ 42 สะอาด ร้อยละ 42
 ผังเมืองดี ร้อยละ 26 บ้านเมืองสวยงาม ร้อยละ 56 มีวัฒนธรรมที่งดงาม ร้อยละ 54
 มีความปลอดภัย ร้อยละ 45 ชาวเมืองมีน้ำใจต่อกัน ร้อยละ 62 สาธารณูปโภค สาธารณูปการพร้อม
 ร้อยละ 38
 เหตุผลที่ไม่น่าอยู่
 ผังเมืองไม่เรียบร้อย ร้อยละ 68 ขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ร้อยละ 89
 เศรษฐกิจไม่ดี ร้อยละ 56 การจราจรติดขัด ร้อยละ 56
- 2.6 ถ้าท่านคิดว่าเมืองสงขลาไม่น่าอยู่ท่านอยากให้เมืองสงขลาเหมือนเมืองใด
 แฉ่งฮ่องสอน ภูเก็ต กระบี่ หาดใหญ่ ต่างประเทศ ยะลา เชียงใหม่
 มีผู้ตอบร้อยละ 5
- 2.7 การบริการสาธารณะเพียงพอหรือไม่
 เพียงพอ ร้อยละ 31 ไม่เพียงพอ ร้อยละ 69
- 2.8 การบริการสาธารณะที่ควรเพิ่ม
 การระบายน้ำ ร้อยละ 89 โทรศัพท์ ร้อยละ 74 การจัดเก็บขยะ ร้อยละ 65 ป้ายรถประจำทาง
 ร้อยละ 48
- 2.9 ปัจจุบันชาวสงขลายังแสดงวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น
 ปานกลาง ร้อยละ 85 ดี ร้อยละ 14 น้อย ร้อยละ 1
- 2.10 ยังมีการเกื้อกูลกันทางสังคม
 ปานกลาง ร้อยละ 83 ดี ร้อยละ 16 น้อย ร้อยละ 2
- 2.11 ท่านคิดย้ายออกจากถิ่นของท่าน
 เคย ร้อยละ 8 ไม่เคย ร้อยละ 92 ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นบ้านเกิด
- 2.12 ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาของท้องถิ่นท่าน
 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการบริการของรัฐ
 ปัญหาเศรษฐกิจ
 ความแออัดของประชากร
 การร่วมมือของประชาชน

2.13 ถ้าท่านมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นของท่านท่านจะร่วมมือด้วยหรือไม่
ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 100

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางจิตภาพเมืองสงขลา

3.1 ท่านทราบได้อย่างไรว่ากำลังเข้าเมืองสงขลาโดยเอาอะไรเป็นจุดสังเกต

ป้ายบอกเส้นทางเข้าเมือง ร้อยละ 95 ท่าแยกเกาะยอ ร้อยละ 84 สะพานติณสูลานนท์ ร้อยละ 54
หัวเขาแดง ร้อยละ 75 เกาะหนูเกาะแมว ร้อยละ 23

3.2 เส้นทางในเมืองสงขลาที่ชาวเมืองจดจำได้มากเรียงลำดับจากมากไปน้อย

ถนนไทรบุรี ถนนทะเลหลวง ถนนชลาทัศน์ ถนนนครนอก ถนนนครใน ถนนรามวิถี ถนน กาญจนวณิช

3.3 เมื่อก้าวถึงเมืองสงขลาท่านนึกถึงอะไร

แหลมสมิหลา ร้อยละ 95 เกาะหนูเกาะแมว ร้อยละ 54 สะพานป่า ร้อยละ 64 ทะเลสาบสงขลา
ร้อยละ 52 นางเงือก ร้อยละ 36 เมืองเก่า ร้อยละ 4 อาหารทะเล ร้อยละ 3

3.4 สถานที่ที่ท่านชื่นชอบ เรียงลำดับจากมากไปน้อย

แหลมสมิหลา สะพานป่า กรมหลวงชุมพร เกาะยอ แก้วเส็ง หัวเขื่อน สวนศรี แหลมสนอ่อน เขาน้อย
เขาดังกวน

3.5 ท่านจะแนะนำเมืองสงขลาแก่ผู้ที่ไม่เคยมาท่านจะแนะนำอะไร

ทะเลสวย ร้อยละ 96 บ้านเมืองสวยงาม ร้อยละ 86 มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย ร้อยละ 65
อากาศดี ร้อยละ 54 อาหารอร่อย ร้อยละ 63

3.6 ท่านประทับใจสถานที่ใดในเมืองสงขลา

แหลมสมิหลา ร้อยละ 89
สวนป่าเปรม ร้อยละ 78
กรมหลวงชุมพร ร้อยละ 56
แหล่งการศึกษา ร้อยละ 64

3.7 ประเพณีในท้องถิ่นของท่านที่ปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

งานบุญเดือนสิบ ร้อยละ 96
งานชิงเปรต ร้อยละ 86
งานสงกรานต์ ร้อยละ 95
งานลอยกระทง ร้อยละ 65
งานตัดบาตรวันปีใหม่ ร้อยละ 56

3.8 ท่านเคยเข้าร่วมงานหรือไม่

เคยเข้าร่วมงาน ร้อยละ 92 ไม่เคยเข้าร่วมงาน ร้อยละ 8
 ส่วนที่ 4 ลักษณะอาคารบ้านเรือน

4.1 ท่านมีความเห็นอย่างไรกับอาคารเก่าในเมืองสงขลา

ชอบร้อยละ 94 ไม่ชอบร้อยละ 6

4.2 ถ้ามีการอนุรักษ์ท่านเห็นด้วยหรือไม่

เห็นควร ร้อยละ 94 ไม่เห็นควร ร้อยละ 6

4.3 ท่านคิดว่าบ้านเรือนแถวที่ท่านพักอาศัยอยู่เป็นอย่างไร

ทรุดโทรมมาก ร้อยละ 3

ทรุดโทรม ร้อยละ 38

ปานกลาง ร้อยละ 64

ดี ร้อยละ 78

ดีมาก ร้อยละ 7

4.4 ท่านคิดว่ารูปทรงอาคารเก่าในย่านเมืองเก่าถนนนครนอกนครในเป็นอย่างไร

สวยงามควรอนุรักษ์ไว้ ร้อยละ 98

ไม่สวยงามควรเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 5

มีลักษณะเฉพาะตัวไม่เหมือนใคร ร้อยละ 96

4.5 ท่านคิดว่าบริเวณที่ท่านอาศัยอยู่มีความหนาแน่น

หนาแน่น ร้อยละ 54

หนาแน่นปานกลาง ร้อยละ 95

หนาแน่นน้อย ร้อยละ 33

ส่วนที่ 5 ข้อมูลทางด้านเอกลักษณ์ของเมืองสงขลา

5.1 ท่านคิดว่าเอกลักษณ์เมืองสงขลาคืออะไร

ชายทะเลที่งดงาม ร้อยละ 97

นางเงือก ร้อยละ 86

หาดสมิหลา ร้อยละ 83

อาหารการกิน ร้อยละ 53

ทะเลสาบสงขลา ร้อยละ 56

เกาะหนูเกาะแมว ร้อยละ 35

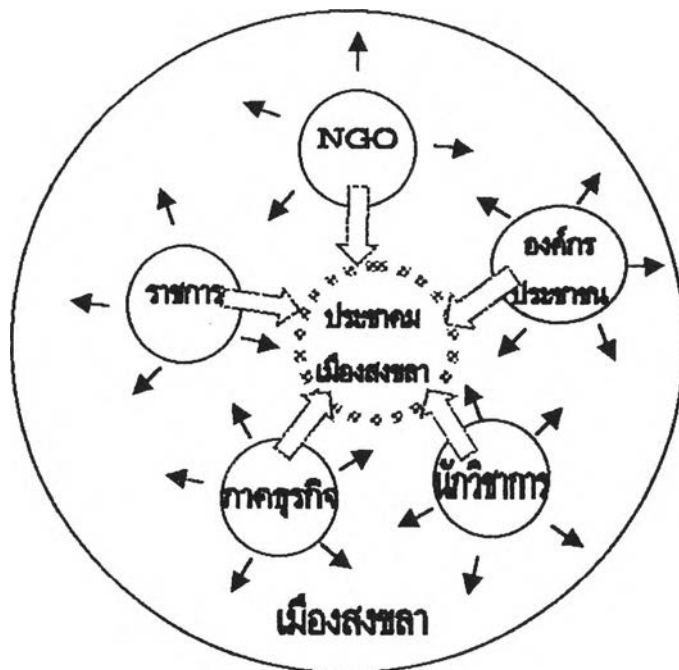
- 5.2 ท่านคิดว่าอะไรที่ทำให้เมืองสงขลาแตกต่างจากเมืองอื่น
- ชายทะเลกับเมืองอยู่บนพื้นที่เดียวกัน ร้อยละ 95
 - ล้อมรอบด้วยทะเลสาบและอ่าวไทย ร้อยละ 82
 - ภูมิอากาศและความเขียวสงบ ร้อยละ 76
 - มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ร้อยละ 56
- 5.3 ท่านมีความพึงพอใจในวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวของท่านอย่างไร
- มากที่สุด ร้อยละ 54
 - มาก ร้อยละ 23
 - ปานกลาง ร้อยละ 22
 - น้อย ร้อยละ 1
- 5.4 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อท้องถิ่นของท่าน
- รักและหวงแหนไม่ยากให้มีการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 35
 - อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร้อยละ 65
- 5.5 ถ้าท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของท่าน ท่านอยากให้ท้องถิ่นของท่านเป็นอย่างไร
- สะอาด ร้อยละ 98
 - เป็นระเบียบ ร้อยละ 75
 - น่าอยู่ ร้อยละ 56
- โดยแสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมขอคัดเฉพาะที่น่าสนใจมาเป็นตัวอย่าง
1. พัฒนาบุคคลให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรม
 2. อนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นให้มากที่สุด
 3. คงความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด
 4. ไม่อยากให้เศรษฐกิจมาบดบังธรรมชาติที่งดงาม
 5. ส่งเสริมให้มีการจัดกีฬาภายในหมู่บ้าน

บทสัมภาษณ์ คุณพรณีภา โสตกพันธ์

การทำงานของกลุ่มประชาคมเมืองสงขลา ประกอบด้วย 5 องค์กรใหญ่โดยเรียกว่า **เมอญจภาคี** ได้แก่

1. NGO กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน
2. ราชการ
3. องค์กรประชาชน (ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนต่างๆ ภายในเมืองสงขลา)
4. ภาคธุรกิจ (ที่เห็นความสำคัญของบ้านเมืองที่ต้องการร่วมมือกันในการพัฒนา)
5. นักวิชาการ (แยกออกมาจากระบบราชการ)

โดยเกิดการเคลื่อนตัวเข้าหากันดังรูป

โดยแต่ละองค์กรสามารถแยกย่อยออกไปเรียก พหุ เพื่อดูแลตามแต่ละองค์กรที่รับผิดชอบ

** สำคัญที่สุดของการทำให้เกิดมีการรวมตัวกันก็คือ สื่อ ทำให้เกิดเสียงจากท้องถิ่น

การรวมตัวกันเช่นนี้เกิดเป็น ประชาสังคม เพื่อเกี่ยวร้อยส่วนต่างๆ เพื่อเป็นการ TAKE ACTION กลับไปให้ทางผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้ ไปในบางเรื่องซึ่งอาจจะไม่ได้ทั้งหมด เช่น กลุ่มแม่บ้าน ดำเนินการโดย NGO หรือองค์กรที่แยกย่อยกันทำหน้าที่ดูแลอยู่

ในเมืองสงขลานั้น NGO มีการรวมตัวกันแข่งมาก เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ในเมืองสงขลา หรือเรียกว่า เงินสัจจะ การทำงานของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ขึ้นอยู่กับ ก.ศ.น. เพื่อดูแลผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคม และชุมชนแออัด เป็นการแยกออกมาเมื่อประมาณ 7 เดือนที่ผ่านมา เพื่อช่วยในการส่งเสริมอาชีพ เช่น การส่งเสริมห้องเรียนในชุมชน การส่งเสริมการทอผ้าที่เกาะยอ

การทำงานของประชาคมเมืองสงขลา มีการทำงานโดย 6 กลุ่มใหญ่

1. องค์กรพัฒนาเอกชน ทำแบบลึกเข้าถึงปัญหา รับรู้ข้อมูลจากชุมชนหรือในท้องถิ่นโดยเป็นเครือข่าย
2. ศูนย์ประสานงานเอกชนภาคใต้
3. ราชการ ที่สงขลา เป็นระดับเขตและภาค ให้ความสำคัญในการร่วมมือ เพราะราชการทางภาคใต้ เข้าหาประชาชนมาก
4. องค์กรชุมชนภาคใต้ จากชุมชนแออัด หรือดูแลผู้แม่บ้านที่กำลังเด่นมากคือการออมทรัพย์ภายในชุมชน เรียกว่า เงินสัจจะ (เป็นต้นแบบของเศรษฐศาสตร์แบบพึ่งตนเอง)

กลุ่มเยาวชน → กลุ่มพลเมืองเด็ก กำลังเป็นที่รู้จักเพราะ เยาวชนจะสามารถปลูกฝังและรับรู้ได้ดี เข้าใจถึงรากเหง้า วัฒนธรรมของท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นจากคนภายใน ไม่ใช่ภายนอกที่เข้ามารับรู้แค่เพียงผิวเผิน โดยมีแนวคิดจากเด็กสามารถพัฒนาสู่ผู้ใหญ่

คลองสำโรง เป็นคลองประจำเมือง

บริเวณรอบๆ คลองสำโรง เป็นที่ของชุมชนแออัด เกิดจากการอพยพของคนจากชนบทเข้ามาสู่เมือง แต่มีใจในการพัฒนา โดยรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มฟื้นฟูคลองสำโรง กลุ่มรักคลองสำโรง ขุดลอกคลอง ทำความสะอาด สร้างส้วม ไม่ปล่อยของเสียลงคลอง แต่ที่เป็นอยู่ทุกวันเกิดจาก โรงงานใกล้ๆ กลับปล่อยน้ำเสีย แต่ภายในชุมชนจริงๆ ก็ยังไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว (มีกลุ่มนักศึกษาจากเนเธอร์แลนด์ ทำการออกแบบบ้านริมคลองให้) ติดต่อกัน

บ่อน้ำบาดล อยู่ ต.เกาะแต้ว

1. ชาวบ้านไม่เชื่อการดำเนินการของราชการ
 2. คนเมืองเป็นผู้ทำ แต่ชาวบ้านหรือคนในท้องถิ่นต้องรับภาระ
- ทำให้เกิดการรวมตัวเกิดเป็นกองทุนโลกสดใสในบ้านเกิด โดยจดทะเบียนแล้ว

เกิดจากความไม่เข้าใจ

บทสัมภาษณ์ คุณสิทธิศักดิ์ ตันมงคล :ประธานกรรมการสถาปนิกทักษิณ สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

ความคิดเห็นส่วนตัว สถาปนิกออกแบบตึกแต่งบ้าน โดยคนทั่วไปจะมองภาพนี้ จึงคิดมีบทบาทต่อผู้คนและจิตวิญญาณ เมืองก็คล้ายกับบ้าน กล่าวคือต้องมีขนาดพอเหมาะสมควร การทำงานทางด้านผังเมือง ถ้าเป็นวิชาการชาวบ้านจะไม่ชอบ

เล่าเรื่องเมืองสงขลาในอดีตเท่าที่ทราบและเห็นมา

ตามความเข้าใจของคนทั่ว ๆ ไป คำว่า “สงขลา” ย่อมหมายถึง ตัวเมืองสงขลาซึ่งเป็นที่ตั้งของ ศาลากลางจังหวัดของทางราชการ เมื่อสมัยประเทศไทยแบ่งการปกครองเป็นมณฑลและจังหวัด สงขลาอยู่ใน เขตมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นที่ตั้งของมณฑล หากได้ไปตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ ฉะนั้น สงขลาจึง มีใช่เป็นที่ทำการของจังหวัดแต่อย่างเดียว หากแต่ยังเป็นที่ทำการของมณฑลด้วย เช่น ศาลมณฑล นครศรีธรรมราช (ทำหน้าที่ทั้งศาลจังหวัดและมณฑล) โรงเรียนมหาวชิราวุธ สงขลา เรียกเป็นทางราชการว่า “โรงเรียนประจำมณฑลนครศรีธรรมราช “มหาวชิราวุธ” สงขลา เป็นต้น ต่อมาได้ยุบมณฑลสงขลาก็เป็นที่ตั้ง จังหวัดตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งบัดนี้

ตำนานเล่ากันมาว่า สงขลา หรือเมืองสงขลา นั้น เป็นแหลมยื่นออกมาจากแผ่นดินใหญ่เมื่อ หลายร้อยปีมาแล้ว เขาตั้งกวนและเขาน้อยทุกวันนี้ ซึ่งเดิมเคยเป็นเกาะอยู่ในทะเล ก็กลายเป็นเขาตั้งกวนเขา น้อยอยู่ในแหลมที่ยื่นออกมา และเชื่อว่าแหลมนี้คงจะยื่นเป็นแผ่นดินออกไปเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จาก เกาะ หนู เกาะแมว ซึ่งเป็นเกาะอยู่ในทะเลหลวงนั้น เมื่อสมัย 70 กว่าแห่ง 80 ปีมานี้ จะมองเห็นเกาะหนูอยู่ไกล ๆ หลายกิโลเมตร ยิ่งเกาะแมวยิ่งมองไกลออกไปมาก มองเห็นเป็นรูปแมวมี ๆ อยู่กลางทะเลสี่คราม ไม่ สามารถมองเห็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่บนเกาะนั้นเลย แต่มาเดี๋ยวนี้ก็จะเห็นเกาะหนูชัดเจน ดูยิ่งใกล้เข้าไปทุก ๆ ที่ ยอดเขาเดิมก็เป็นเป็นทางกว้างคดเคี้ยวขึ้นไปสู่ยอดเขา มาบัดนี้ยิ่งเห็นได้ชัด ส่วนเกาะแมวนั้นเดี๋ยวนี้ยิ่งมอง ใกล้เข้าไปทุกที่ ไม่เหมือนเมื่อก่อนดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะทางรัฐบาลได้สร้างเขื่อนปิดกั้นดินทรายที่ ลมทะเลพัดพาในฤดูมรสุมมาทับถม แผ่นดินก็ยิ่งยื่นออกไป

เมืองสงขลาเดิมที่ตั้งอยู่ที่หัวเขาแดงทางตะวันตก อยู่ตรงข้ามกับเมืองสงขลา ปัจจุบันทางด้าน ตะวันออกมีทะเลสาบผ่านกลาง ปากทะเลสาบออกสู่ตะวันออกยังทะเลหลวงในอ่าวไทย ตามหลักฐานเห็นได้ ชัดว่าเมืองสงขลาเก่าอยู่ฝั่งหัวเขาแดงนี้ เพราะมีป้อมปืนยังมีอยู่เหลือไว้ให้ชนชั้นหลัง ๆ ได้เห็น นอกนั้นก็ไม่มี อะไรให้เหลือไว้อีก เมื่อเมืองสงขลาย้ายมาฝั่งตะวันออกบ้านเมืองยิ่งเจริญขึ้นตามลำดับ เดิมที่เป็นเมืองชาย ทะเล อาชีพราษฎรทำการประมงหาปลา แรก ๆ ตั้งขึ้นก็เป็นเมืองตรี ขึ้นกับเมืองพัทลุงและนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเมืองเอก เมืองสงขลาต้องส่งส่วนให้เมืองดังกล่าวด้วยปลาทะเลที่จับได้เป็นส่วยสาอากร เหตุไรเมือง ชายทะเลนี้จึงเรียกว่า “สงขลา” เคยถามอาจารย์และผู้ใหญ่บางท่าน ตลอดจนอ่านหนังสือเกี่ยวกับเมืองสงขลา ที่มีผู้เขียนไว้ แต่ก็ยังเอาเป็นยุติไม่ได้ ว่าทำไมจึงเรียกว่า “สงขลา” บางท่านให้ความเห็นว่า สงขลาเมืองชาย ทะเล อาชีพหลัก การค้าขายปลา และต้องเอาปลาเป็นส่วยส่งให้เมืองนครศรีธรรมราชหัวเมืองใหญ่ที่ปกครอง

กันในสมัยนั้น จึงถือเอาว่าเป็นเมืองสงขลาที่สำคัญ เรียกว่า “เมืองสงขลา” ครั้นนาน ๆ เข้ากลายเป็นเมืองสงขลา ท่านที่มีความรู้ภาษาบาลีสันสกฤตของอินเดียโบราณ ก็ให้ความเห็นว่า “สงขลา” มาจาก Singhanagara (สิงหนคร) คู่กับ Singhapura (สิงหปุระ คือ สิงคโปร์) ฉะนั้นตราประจำเมืองของสงขลาจึงเป็นรูป “สิงห์” (ดูหน้า 8) บ้างก็ว่าแผนที่รุ่นเก่า ครั้งกรุงศรีอยุธยาที่มีชื่อเมืองว่า Singora คือ “สิงขร” จนชาวต่างประเทศเรียก “สงขลา” ว่า “Singora” มาจนบัดนี้ แต่แผนที่ไทยปัจจุบันคงเรียก “Songkhla” ตามชื่อ “สงขลา” อยู่ เชื่อว่าความเห็นเกี่ยวกับคำ “สงขลา” ยังมีอีกมาก จึงยังไม่ขี้อายุติ แต่หวังว่านักศึกษาค้นคว้าจะให้ความกระจ่างแก่เราได้ในอนาคตต่อไป

คนสงขลาจะภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นชาวสงขลาโดยกำเนิด เพราะสงขลาเป็นเมืองที่สวยงามจริง ๆ ธรรมชาติแท้ ๆ แม้แต่ผู้อยู่ต่างจังหวัด ข้าราชการผู้ใหญ่จากกรุงเทพมหานคร หรือชาวต่างประเทศที่ มาประจำที่สงขลา หรือมาทัศนศึกษาก็นิยมชมชอบว่าเมืองสงขลาเป็นเมืองที่สวยงามจริง ๆ น่าอัศจรรย์ กล่าวคือ สงขลามีพื้นที่ราบริมชายทะเลเป็นแหลมยื่นออกไป ติดต่อกับอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีฝั่งทะเลสองข้าง คือทะเลหลวงและทะเลสาบ มีเกาะหนู เกาะแมว มีนิยายปรัมปราเล่ากันว่า พระเจ้ากรุงจีนประทาน แก้วให้แก่หนู แมวไล่หนูจนถึงสงขลา หนูก็เลยคายแก้วออกทิ้งเสียที่หน้าปากอ่าวของเมือง แก้วนั้นจมลงไป เลยกลายเป็นสันดอน เรียกว่าเกาะแก้ว หรือเกาะแก้วพิสดารจำไม่ได้เสียแล้ว นอกจากจะมีเกาะเหมือนหนู และแมวแล้ว สงขลายังมีเขาตั้งกวน เขาน้อย อยู่ปลายแหลมของเมือง ทะเลสาบภายในก็มีตั้งแต่เขาแหลมสน อ้อมไปอำเภอระโนดและมีเกาะยออันมีชื่ออยู่เกาะหนึ่งกลางทะเลสาบนี้ ซึ่งต่อไปก็จะไม่เรียกว่าเกาะยอเสียแล้ว เพราะจะกลายเป็นเมืองอันสวยงามติดต่อกันหมดกับแผ่นดินใหญ่ ไม่เป็นเกาะที่โดดเดี่ยวอย่างแต่ก่อน เพราะรัฐบาลกำลังสร้างสะพานติณสูลานนท์ เชื่อมติดต่อกับหัวเขาแดงและตำบลน้ำกระจาย ว่าถึงอากาศแล้ว สงขลาสบายมาก ไม้ร้อนไม่หนาว ฝนตกแทบตลอดปี ฤดูก็มีเพียงสองฤดู คือ ฤดูร้อน กับ ฤดูฝน เท่านั้น ไม่เหมือนกับทางภาคอื่นของประเทศไทย และนับจากจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นจังหวัดภาคใต้ลงมา ใคร ๆ พูดกันว่าเป็นเมืองฟ้ารั่ว เพราะมีฝนตกตลอดปีไปจนถึงสงขลา นครราชสีมา ฯลฯ เมื่อสมัย 70-80 ปีดังกล่าวมาแล้ว สงขลามีน้ำตกสวนตุนไม่ห่างไกลจากตัวเมืองนักและในเมืองก็มีคูคลอง เช่น คลองขวาง คลองสำโรง นับว่าสมัยนั้น มีธรรมชาติที่สวยงาม แต่มาสมัยนี้ก็ร่วงโรยไปตามกาลเวลาของอนิจจัง

สงขลาในสมัยอดีตนั้น เป็นเมืองที่สงบเงียบ ผู้คนน้อย รถยนต์มีไม่กี่คัน จะมีอยู่บ้างก็ของหลวงที่ใช้ในราชการ คนธรรมดาแทบจะไม่มีการใช้เลย มีรถยนต์หลวงจอดอยู่ที่สะพานเทศาที่เราเรียกกันเล่น ๆ มีเรือพายเรือแจวจำนวนมาก เรือทาบลาภิมาก รถจักรยาน 2 ล้อมีใช้กันไม่มากนัก จักรยานยนต์ ก็มีบ้างคันหนึ่งหรือสองคัน จักรยานสามล้อโดยสารไม่มีเลย ต่อมาเห็นจะราว พ.ศ. 2476 หลังจากการเปลี่ยนแปลงปกครองแล้วมีคนหัวแหลมคิดต่อจักรยานสองล้อเป็นสามล้อนั่งรับจ้างคนโดยสาร ยังมีมากขึ้นทุกวัน

กระทั่งบัดนี้ ส่วนรถยนต์แรก ๆ มีน้อยดังกล่าแล้ว ก็ยังมีเพิ่มทวีขึ้นทั้งของราชการและของส่วนบุคคล เต็มบ้านเต็มเมือง นับเป็นการยุ่งยากในการจราจร อันเป็นปัญหาอยู่ทุกหนทุกแห่งในเวลานี้ อาณาเขตตัวเมืองนั้น เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านยาวด้านละ 2 กิโลเมตร โดยประมาณ ด้านกว้างด้านละ 1 กิโลเมตร โดยประมาณเช่นเดียวกัน ด้านยาวหันหน้าสู่ทะเลสาบสงขลาจากริมทะเลราว 2กิโลเมตร 3 เส้น ตรงหน้าเห็นเขาแหลมสนกันขวางหน้าอยู่ แต่มองเห็นบ้านเรือนผู้คนอาศัยอยู่ข้างริมเขาแหลมสน ที่ร่องน้ำในทะเลสาบชาวหัวเขา ปักร่องโพงพางดักจับปลาอยู่เป็นระยะ จนถึงปากอ่าวสงขลามีกำแพงเมืองสร้างขึ้นด้วยก้อนหินใหญ่เรียงเป็นกำแพงสูงราว 10 เมตร ด้านยาวเริ่มแต่ถนนพัทลุงขนานไปกึ่งฝั่งทะเลสาบจากทิศใต้ไปจนถึงมุมศาลสงขลาเก่า แล้วหักมุมตรงไปสู่ถนนไทรบุรีจรดกับถนนรามวิถีทางตะวันออก แล้วเป็นแนวยาวจากทิศเหนือลงไปทางทิศใต้ขนานไปกับถนนรามวิถีทางทิศตะวันออก แล้วเป็นแนวยาวจากทิศเหนือลงไปในทางทิศใต้ขนานไปกับถนนรามวิถีไปจรดถนนพัทลุง ทางด้านตะวันตกด้านแหลมสนนั้น นอกจากกำแพงที่สร้างสูงและกว้างราว 6 เมตรแล้ว มีประตูชัยสร้างอยู่สูงใหญ่กว่าเชิงเทินกำแพง ซึ่งปลูกเป็นทอคอยเป็นรูปตึกเล็กคล้ายกังหัน มีหน้าต่าง ห้องลับนอน สำหรับนายเวรยามคอยรักษาเมือง เท่าที่เห็นอยู่ในสมัยนั้นมีเหลืออยู่ที่เป็นประตูชัยอยู่ 2 ประตู คือที่หน้าศาลเก่า 1 ประตู และอีกประตูหนึ่งตั้งอยู่เกือบจะถึงมุมกำแพงถนนพัทลุง ซึ่งเป็นประตูใหญ่ตรงไปตามถนนหน้าประตูไปตัดถนนนครนอก ถนนนางงามจรดกับถนนไทรบุรีจรดกับประตูวัดกลาง (วัดมัสยิดมิมาวาส) พอดี เขาเล่ากันมาว่าเวลาจะสร้างประตูชัยทั้งสองนี้ หรือจะมีมากกว่านั้นก็ไมทราบ เพราะเรือถอนไปเสียหมดแล้ว เมื่อเวลาทำพิธีลงประตูเขาจะผลัดกันให้ลงในหลุม ถ้าเป็นผู้หญิงท้องยิ่งดี เพื่อฝังให้ตายทั้งเป็น ถือว่าประตูชัยนี้จะศักดิ์สิทธิ์ ภาษานบ้านเราว่าแรงหรือเฮี้ยนนัก จะเป็นการป้องกันอริราชศัตรูโจรผู้ร้ายเข้ามาไม่ได้ เขายังเล่าว่าประตูชัยหน้าวัดกลางนี้เดือนหงาย ๆ ก็จะได้ยินเสียงโหยหวนเหมือนกับคนร้องอยู่ที่ประตู คนกลัวกันนัก เวลานั้นปากประตูชัยทั้งสองยังเปิดอยู่ตลอดเวลาเป็นการเปิดตายไม่ได้ปิดเปิด ไม่มีการบำรุงรักษา ทอคอยก็เก่าแก่ผู้พังคนพักนอนอาศัยไม่ได้ กลางคืนไม่มีไฟ นากลัว แต่ภายหลังก็เรือถอนไปหมด ไม่มีเหลือ คงเป็นอนุสรณ์ประวัติศาสตร์ที่เหลืออยู่คือ กำแพงเรือนจำเก่าที่ใช้ทำเป็นตลาดเสียแล้ว ก้อนหินกำแพงเมืองนี้เป็นก้อนหินใหญ่หนักมาก สันนิษฐานว่าทางการน่าจะเรือถอนกำแพงเก่าที่หัวเขาแดงมาสร้างเป็นกำแพงเมืองใหม่ เพราะสังเกตว่าหินกำแพงเก่ากับหินกำแพงใหม่อย่างเดียวกัน บางก้อนเป็นหินสีแดงเหมือนดินสอพอง ถ้ามาทำเป็นแท่งเล็ก ๆ เป็นดินสอเขียนหนังสือบนดานชะนวนได้ดีทีเดียวในสมัยที่ใช้เขียนหนังสือกัน นอกจากมีประตูชัยสูงใหญ่อันเป็นศรีสง่าแก่เมืองแล้ว ยังมีประตูเล็ก ๆ เหมือนอุโมงค์ตลอดได้กำแพงอยู่หลายประตู สำหรับใช้เข้าออกของคนในเมืองและผู้ที่จะมาติดต่อภายในเมือง แต่กลางคืนสามทุ่ม มีเจ้าหน้าที่ปิดเมืองไม่ให้เข้าออกกัน ทั้งนี้เป็นคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่รุ่นก่อน ๆ แต่ในสมัย 70 - 80 ปีมานี้ มีกำแพงเหลืออยู่ทางด้านทะเลสาบตรงข้ามกับเขาแหลมสนเท่านั้น ต่อมากำแพงที่เหลืออยู่ก็เรือถอนออกหมด ทางราชการขายบ้างหรือให้เจ้าของหลังบ้านในเมืองเช่าต่อออกไปบ้าง เลยถนนก็ขยายไม่ออกแคบก็แคบยังเป็นถนนนครนอกอยู่ในเวลานี้

ภายในกำแพงเมืองนั้น นับเป็นเมืองที่มีผู้คนมากมาย ถนนภายในเมืองได้แก่ ถนนนครในจากทิศเหนือมาทิศใต้สายหนึ่ง สองข้างปลูกเป็นตึกทรงจีนย่านค้าขายที่รุ่งเรืองกว่าที่อื่น ๆ ส่วนมากเป็นย่านของชาวจีนฮกเกี้ยน แต่จิว ซึ่งได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งทำมาค้าขายจนเจริญมั่งคั่งเป็นเศรษฐี สายที่ 2 ได้แก่ ถนนนางงาม ขนานไปกับถนนนครในเช่นเดียวกัน มีตรอกเก่าห้องเป็นตรอกเล็กจากถนนนครในไปจดถนนนางงาม ที่เรียกว่า ตรอกเก่าห้อง เพราะชาวบ้านปลูกบ้านไว้เก่าห้องจริง ๆ ในสมัยนั้น แต่ต่อมาจะปลูกติดต่อกันสองฟากจนเต็มหมดเราก็ยังเรียกว่าเก่าห้องอยู่นั่นเอง สายที่สามเป็นสายสุดท้ายภายในเมืองคือถนนไทรบุรี ขนานจากเหนือไปได้เช่นเดียวกับสายที่ 1 และ 2 ดังที่กล่าวมา

ถนนไทรบุรี ถนนนครในสมัยนั้นเป็นย่านการค้าที่หนาแน่น เพราะมีเรือสำเภาจีนบรรทุกสินค้ามาขายจากเมืองจีน จากเมืองใหม่ (สิงคโปร์) และเมืองชาวเป็นต้น ชาวพื้นเมืองจากอำเภอต่าง ๆ ก็มาติดต่อกับค้าขายกันส่วนมากโดยทางเรือ เช่น จากจะทิ้งพระ ระโนด เป็นต้น นอกจากนี้มีอำเภอหาดใหญ่ รัตภูมิ ก็มารวมค้าขายที่ในเมืองแทบทั้งสิ้นแต่ภายหลังย่านถนนนครในการค้าขายก็ลดน้อยถอยลง เนื่องจากความเจริญในการค้าไปอยู่ที่แห่งอื่นกระจายไป เช่น ที่ตลาดใหม่สงขลา และอำเภอหาดใหญ่ก็เจริญขึ้นในการค้าขายแข่งขันกับสงขลา จนสงขลาสูญชาติใหญ่ไม่ได้ แต่ก็อย่าลืมนะ ยังมีเศรษฐีเมืองสงขลาอยู่อีกมากมายที่มีเงินทองเก็บสะสมไว้เป็นเงินทุนให้เขากู้ได้ทีเดียว ส่วนใหญ่ผู้ค้าขายไม่มีทุนก็มาขอกู้เงินชาวสงขลาไปลงทุนกันมาก เพราะชาวสงขลาเป็นกระหมัดกระหม่อม เก็บเงินทองไว้มากในสมัยการค้าเจริญ ไม่ได้เป็นนักลงทุนมากนัก มีคนกล่าวกันอย่างสนุกสนานว่า "คนสงขลาเป็นเศรษฐีให้ชาวหาดใหญ่กู้เงินไป เจ้าหนี้เขา พอถึงเวลาไปเก็บเงินนั่งรถสองแถวไป ส่วนลูกหนี้ชาวหาดใหญ่ก็ลงทุนมากู้เงินจากชาวสงขลา ก็นั่งรถยนต์สวยหรูมีค่ามากกว่ากู้อา" ส่วนถนนสายที่ 2 คือถนนนางงามนั้น แต่จะงามสมชื่อหรือไม่ เข้าใจว่าผู้ตั้งชื่อเริ่มแรก ว่ามีนางงาม งามจริงในถนนย่านนั้น มิฉะนั้นก็คงจะไม่มีใครเรียกตาม ชื่อหรือถนนนางงามคงหายไป แต่ก็ให้เห็นสมอยู่เหมือนกัน เพราะในเวลานั้นมีสุภาพสตรีสวยงามอยู่ที่ถนนนางงาม สวยสดงดงามจริง จนหนุ่มติดตอมกันมาก ถึงกับเขียนเป็นบทละครแสดงก็มี และถนนสายที่ 3 คือ ถนนไทรบุรี ขนานไปกับสายที่ 1 ที่ 2 ดังกล่าว ผ่านวัดในเมืองหลายวัด ตั้งแต่วัดดอกรัก วัดเลียบ วัดดอนแย้ และวัดกลาง (เป็นวัดหลวงเรียกว่าวัดมัชฌิมาวาส) เป็นที่สุด

ส่วนภายนอกกำแพงหน้าเมืองนั้น ด้านตะวันตกของเมืองมีถนนนครนอกมีบ้านช่องห้องแถวจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือไปตามริมทะเลสาบ มีโรงสีข้าวหับให้หัน (ท.ท.ท) ตั้งอยู่ริมทะเล รับสีข้าวมานาน (ภายหลังรับซื้อของพาราด้วย) ถัดไปทางเหนือก็เป็นสถานีตำรวจ ด่านภาษีศุลกากร ไปรษณีย์โทรเลข แล้วก็จวนเจ้าเมืองแต่พระยาวิเชียรคีรี (ขณะนั้นท่านถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว) ถัดไปตอนเหนือของเมือง ก็เป็นศาลา

กลางเก่า ส่วนด้านตะวันออกของเมือง เรียกว่าทุ่งเมรุ เป็นที่สำหรับเผาศพ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่นเจ้าเมือง กรมการเมืองเป็นต้น เหนือขึ้นไปมีวัด ๆ หนึ่งเรียกว่าวัดดินเมรุ เวลานั้นทุ่งเมรุไม่มีการเผาศพ เป็นสนามว่าง ทำเป็นสนามฟุตบอล ของข้าราชการ พ่อค้ามาเล่นแข่งกัน บางครั้งมีชาวทาดใหญ่ และชาวต่างประเทศ เช่น ชาวเมืองไทรบุรี พ่อค้ามาเล่นแข่งกัน บางครั้งมีชาวทาดใหญ่ และชาวต่างประเทศ เช่น ชาวเมืองไทรบุรี เปร์ด และปีนัง เลยสนามฟุตบอลไปทางตะวันออกก็เป็นสถานีรถไฟ ซึ่งเปิดเดินรถเมื่อราว พ.ศ. 2464 หรือ 2466 เลียบถนนราชวิถีไปจนถึงมุมเมืองทางทิศใต้ก็มีวัดหัวป้อมใน หัวป้อมนอกสองวัดติด ๆ กัน วัดหัวป้อมนอกเป็นที่เผาศพชาวบ้านทั่วไปมีแห่งเดียวเท่านั้น สำหรับคนในเมืองที่ตายแล้วจะต้องเอามาเผา เรียกว่าตามชาวบ้านว่า วัดท่าทาง ทางทิศใต้ของของตัวเมืองก็มีทางรถไฟวางขนานไปกับแนวกำแพงเมืองที่ไม่มีที่เสียแล้ว ไปสู่ท่าเรือที่ทะเลสาบสงขลา สำหรับรับส่งสินค้า

ที่ท่องเที่ยวในเมืองมี

1. เขาตังกวน อยู่ริมทะเลหลวงและทะเลสาบ เป็นเขาสูง มีต้นไม้ใหญ่ ๆ ขึ้นเขียวชอุ่ม ขึ้นได้ 2 ทาง คือทางด้านทะเลสาบมีบันไดลิงสองข้างประมาณ 20ก่าแพง30 คั่น ต่อจากนั้นเป็นทางเดินปนกรวด และหินขึ้นไปจนถึงครึ่งทาง มีศาลาพระพุทธรูปทำด้วยอิฐปูน พระพุทธรูปนั้นหล่อไว้เป็นที่เคารพบูชาของชาวพุทธเมืองสงขลาที่หล่อด้วยทองเหลืองนั้นไปเสีย เมื่อหลังจากสงครามครั้งที่สองใหม่ ๆ รอบ ๆ ศาลาก่อเป็นกำแพง มีต้นพิกุลปลูกไว้หลายต้นร่มรื่นดี ลมโชยสบาย ต่อจากศาลาขึ้นไปเวลานั้นเป็นร่องเดินทางขึ้นไป จนถึงยอดสุด ลมพัดแรงรอบ ๆ ตัวเรา มีพระเจดีย์สร้างไว้สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 สูงใหญ่ แรกสร้างมีคนไปนมัสการกันมากแต่ก็ร่วงโรยไป เพราะขาดการบำรุง มีทหารเรือคอยเฝ้า กระจงไฟที่จุดไฟสว่างเห็นโดยรอบเมืองและมีเสากระโดงปักเป็นหลักสูงเห็นได้ชัด เมื่อเวลามีเรือรบหลวงเรือสินค้าหรือเรือสำคัญมาจอดที่เมืองสงขลา ทางเจ้าหน้าที่ทหารเรือก็ชักลูกตุ้มเครื่องหมายบอกแสดง เป็นเครื่องหมายของชาวเรือที่รู้จักกันนอกจากนั้นเมื่ินเที่ยง คือพอเวลาเที่ยงตรงโดยทหารเรือที่สถานีวิทยุ (ซึ่งเป็นที่ทำงานของกองเรือรบเดี๋ยวนี้) มีเจ้าหน้าที่ทหารเรือขึ้นไปตามเสาวิทยุถึงยอดสุดแล้วโบกธงสัญญาณให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือบนเขาตังกวนเห็นว่าเที่ยงแล้ว เขาก็จะยิงปืน ซึ่งตั้งตระหง่านอยู่พร้อมด้วยเสียงปืน ดังปืนได้ ยินไปทั่วทุกสารทิศรอบ ๆ เมือง กระทำมาดังนี้หลายปีแล้วก็เลิกไป ทหารเรือที่อยู่ประจำบนเขา ก็เลิกสร้าง เหลือแต่บ้านพัก ก่อนนั้นได้รับคำบอกเล่าจาหน้าที่ทหารเรือที่เฝ้าว่า อาหารการกินจะวางไว้เปลือไม่ได้ถูก ขโมยเสียสิ้นถามว่าคนใดเขาฆ่าขโมยอาหารอย่างนี้ไม่น่าจะมีเลย เขาตอบว่า ไม่ใช่คนขโมย แต่เป็นลิงบนเขาต่างหากที่มาขโมยไป (เช่นเดียวกับลิงเมืองลพบุรี) และถ้าจะขึ้นอีกทางหนึ่ง คือเริ่มต้นทางระหว่างเขาน้อยกับเขาตังกวนแต่ชันมาก ต้องระวังจับต้นไม้ไว้ มิเช่นนั้นจะตกกลิ้งลงมาจากเขาเป็นอันตราย ขึ้นเปรียบ ๆ ก็จะเป็นลมได้ ราว 30 นาทีถึงยอดเขาดังกล่าวแล้ว นับว่าเป็นทางลัดแต่ก็เสี่ยงพอดู แต่ถ้าจะขึ้นตามแบบแรกแล้ว แม้เป็นเด็กยังหนุ่มแน่นก็ขัดเมื่อยลำแทบขึ้นถึงยอดเขาไม่ไหว และนานเป็นชั่วโมง ๆ ที่เดียว แต่เมื่อถึง

ยอดเขาแล้วสบายจริง ๆ ลมโกรกอยู่ตลอดเวลา ดูท้องฟ้าเว้งว่างไปหมด มองเห็นทะเลหลวงอันกว้างใหญ่ ยาวยืด น้ำทะเลสีคราม เห็นเกาะหนูกำลังวิ่งหนีเกาะแมว ตามนิยายปรัมปราที่เล่ากันมา เห็นถนนหน้าวัดไทร งามมุ่งตรงไปที่สะพานเทศาที่ปักสำหรับเรือหลวงจะเห็นเรือพาย เรือกลไฟแล่นไปมาในกลางทะเลสาบ ยิ่งกว่านั้น เมื่อมองไปที่สถานีรถไฟเห็นกำลังออกจากสถานีพอดีจะเห็นเหมือนกิ่งกือกำลังไต่ไปตามทาง

2. เขาน้อย อยู่ติดกับเขาดังกวน ไม่สูงนัก หรือจะเป็นไหล่ของเขาดังกวนก็ได้ มีทางตัดลงสู่ทะเลเมื่อมาจากในเมืองระหว่างเขาน้อยกับเขาดังกวน ดันไม้บนเขาน้อยมีมากน่าเที่ยวเล่น มองไปเห็นทะเลหลวงแหลมสมิหรา มีกล้วยมูสังขึ้นอยู่บนต้นไม้ใหญ่ นำรับประทาน เป็นกล้วยป่าชนิดหนึ่ง ไม้แก้วก็ขึ้นอยู่ เราตัดมาทำไม้เท้ามีลวดลายงามมา ทาสีน้ำมันให้สวยงาม ต่อมาทางการเคยตัดถนนขึ้นไปบนเขาน้อยวนเวียนเป็นชั้นสวยงาม ปลูกเป็นพลับพลาที่ปักสำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาพัก มีไม้ดอกสวยมีสวนสัตว์หลายชนิด เช่น ชะนี สมเสร็จ นกเขาเล็ก นกเขาขาว นกเขาใหญ่ ไก่ฟ้า ฯลฯ แต่ภายหลังก็ร่วงโรยไป เพราะขาดการบำรุง ที่เขาน้อยนี้เมื่อตอนขุดเบ็กถนนไปบนเขามักมีคนพบหินเพชรพลอย หับทิมก็มิ แต่ก็ไม่เห็นนัก ถ้าสำรวจให้ดี ๆ เขาน้อยก็มีชื่อเป็นเขาใหญ่มีค่าก็ได้

น้ำตกสวนตุน อยู่ไกลไปจากเมือง เลยลำโรงไปอยู่ที่ตำบลเขารูปช้าง เป็นน้ำตกไหลมาจากเขา รูปช้าง ที่เชิงเขาปลูกเป็นที่พักก่ออิฐใหญ่โตกว้างขวาง แบบจีน น้ำไหลมาเป็นชั้น ๆ เชี่ยวน่าดู ก่อเป็นแอ่งกัก น้ำกว้างพอสมควรสำหรับอ่านเล่น มีบันไดเดินขึ้นไปสู่ที่พัก รอบ ๆ มีกำแพงตามปกติสะพานที่กักไว้ พอไม่ใช้อาบเล่นแล้ว ก็ปลดกระดานที่ปากประตูกักน้ำออกเสีย น้ำก็ไหลออกจากประตูกักน้ำไปสู่ลำคลองเล็ก ๆ ยังไร่นาของราษฎร เมื่อจะเข้าไปที่น้ำตกมีถนนแยกจากทางที่จะไปทุ่งหวังเขาทำงานเป็นถนน สองข้างถนนปลูกเป็นสวนมะพร้าวไปจนถึงน้ำตกที่พัก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 พร้อมด้วยพระบรมราชินีราไพพรรณี เคยเสด็จประพาสที่สวนตุนน้ำตกนี้ ถ้าจำไม่ผิดน่าจะเป็นปี พ.ศ. 2472 พวกเราลูกเสือได้ไปรับเสด็จ และรับใช้พระองค์อยู่ตลอดเวลา ทรงเสวยพระกระยาหารกลางวัน ทรงสนุกสบายรื่นเริงเสสรวลเฮฮา ทรงพอพระทัยเป็นอันมาก ทั้งสองพระองค์ เข้าใจว่าสวนตุนนั้นน่าจะอนุรักษ์พัฒนาเป็นที่ท่องเที่ยว รักษาต้นน้ำลำธารปลูกต้นไม้ให้สมเป็นที่ไหลลง ร.7 ที่เคยเสด็จประพาส

3. เขาแก้ว เป็นเขาเล็ก ๆ ไม่สูงนักขึ้นไปติดริมน้ำทะเลหลวง มีต้นไม้ใหญ่ ๆ ขึ้นอยู่เต็ม ก้อนหินใหญ่โตหักพังทับซ้อนกัน สันนิษฐานว่าสมัยหนึ่งเป็นเขาสูงเดิมคงเป็นเกาะ แล้วกลายมาเป็นเขา เนื่องจากน้ำทะเลเหือดแห้งไป เพราะดินทรายทะเลทับลงไปนาน ๆ ปี ชาวบ้านแถวนั้นเมื่อซีฟุเก็บสาหร่ายทะเล ซึ่งเราเรียกตามภาษาบ้านเราว่าสาย มี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งที่เกาะอยู่ตามซอกหิน คนเก็บสายต้องใช้เชือกผูกตัว หย่อนลงไปเก็บน้ำทะเลก็ลึกลงแล้ว อีกชนิดหนึ่งเป็นสายเหมือนรอกันลักษณะสีเขียวเป็นเส้นฝอย สองอย่างใช้

รับประทานอร่อยมาก ชนิดแรกทำเป็นแกงจืดใส่ไข่ อีกชนิดหนึ่งใช้ต้มให้สุกหรือลวกน้ำร้อนให้เหี่ยวพอสมควร ใช้จิ้มน้ำพริกใส่น้ำส้มอร่อยมากอย่าบอกใคร .เขาเก่าแสงมองแต่ไกลมีหินก้อนใหญ่ทับอยู่บนพื้นเขาหินเหมเหมื่อนจะตกลงสู่ทะเล น้ำอันตรายมากเมื่อเราเกาะอยู่ข้างหินก้อนนี้ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า หัวนายแรง มีตำนานเล่าว่า ลำภาเมืองจีนมาแตกในทะเลริมเขาเก่าแสงนี้ เจ้าของเรือสามารถเอาทรัพย์สินเงินทองที่เหลืออยู่มาซุกซ่อนได้ หัวนายแรงนี้ มีมูลค่าถึงเก้าแสนเหรียญ คนชั้นหลัง ๆ ก็ตื่นค้นหาขุมทรัพย์นี้ ยี่งนาน ๆ ก็เลยพูดเป็นเก่าแสง อย่างเช่น เมืองสงปลา กลายเป็นสงขลาตั้งกล่าวแล้ว นอกจากนี้ ที่เก่าแสงมีบ่อหมาเลียอยู่บ่อหนึ่ง เป็นแอ่งที่ซอกหิน น้ำไหลซึมเต็มแอ่งนั้นตลอดปีน้ำจืดสนิท สมัยนั้นน้ำที่ขียวจริง ๆ ถ้ายังเป็นฤดูมรสุมแล้วคลื่นลมแรงที่เรียกว่า ฤดูพะ ฝนตกใหญ่ ะ แดกน้ำในคลองลำโรงแตกเป็นทางน้ำออกสู่ทะเลริมเขาเก่าแสง ที่แหลมสมิหราภิเช่นเดียวกัน น้ำไหลจากเขาน้อยเป็นลำธารออกไปสู่ทะเลหลวงเช่นเดียวกันอากาศจะครึ้มตลอดวันฝนจะตกติดต่อกันตลอดวันตลอดคืนบางปีถึง 7 วันก็มี พวกเด็กไปกับผู้ใหญ่เดินไปตามชายทะเลจากแหลมสมิหราจนถึงเก่าแสง บริเวณเก่าแสงมีต้นไม้เล็ก ๆ ปาละเมาะไม่สูงนักไม่มากแล้วอะไรเหมือนสมัยนี้ ต้นไม้ป่าหรือกล้วยไม้ป่า เราเรียกว่า ดอกไม้ป่า เป็นต้นสูงแค่ดอกดอกอยู่ที่ปลาย เป็นเหมือนนกบินสีเหลืองสีแดง สีแสด นอกจากนั้นยังมีต้นฉับโพงขึ้นเต็มป่า ความสูงของลำต้นขนาดเดียวกับต้นไม้ป่า เราเด็ก ๆ จะเอาดอกมาขยี้เป่าให้ปองแล้วตบให้ดังสนุกดี บริเวณชายทะเลนี้ยังมีของแปลกอีก ได้แก่ หัวมันทรายเป็นหัวเล็ก ๆ ขึ้นอยู่ในทราย ต้นเตี้ยติดกับพื้นดินใบของมันเล็ก ๆ ยาวรี พอดึงต้นขึ้นมาก็ติดหัวมันขึ้นมาด้วย หัวมันทรายนี้ ให้ฉาบน้ำตาลรับประทานอร่อยนัก เมื่อเดินต่อไปจนมาถึงหน้าสนามศาลากลางจังหวัดเดี๋ยวนี จะมีหัวมันทรายขึ้นอยู่มาก ป่าสนที่ขึ้นอยู่ที่ริมสมิหราเดินต่อไปจนถึงหัวแหลมในฤดูฝนนี้ จะมีเห็นสดชื่นได้ไค่นต้นสน เราเก็บมาเป็นกำๆ ใช้แกงกับกุ้งเป็นแกงกะทะอร่อยมากจริง ๆ เวลานั้นสระน้ำบริเวณเขาน้อยมีน้อยเต็มเพราะเป็นฤดูฝน (เรียกว่า ดูพะหรือหรือมรสุม) จะมีพรมริงอกขึ้นเต็มได้กั้นสระ เมื่อไปเล่นน้ำเก็บขึ้นมา ใบกลม ๆ เหลือง ล้างให้สะอาด แล้วรับประทานกับส้มตำมะขาม อร่อยนัก (เคยเห็นคุณอิงอรเขียนลงหนังสือพิมพ์เหมือนกัน) ถัดไปจากหลังศาลากลางจังหวัดใหม่เวลานี้ เดิมเป็นปลัดนกออก เป็นบึงใหญ่ ชาวบ้านใช้เป็นี่ฝังศพชาวบ้านแถบนี้

4. คอกกาง เป็นที่เที่ยวดูกางทำเป็นสวนสัตว์ เหมื่อนอย่างสวนสัตว์ในเวลาี่ สมัยนั้นเราก็ก้าวหน้าเหมื่อนกัน สำหรับใช้ชาวสงขลาโดยเฉพาะเด็ก ๆ มองเพลิดเพลินมาก คอกกางที่ว่ามีขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาลวงลพบุรีรามเมศวรทรงมาเป็นอุปราชภาคใต้ ประทับอยู่ที่ตำหนักเขาน้อย มีเจ้าหน้าที่หากวางตัวโตเขาสวยงาม รวมทั้งเล็กใหญ่ไม่้น้อยกว่า 40กำแพง50 ตัวมาขังไว้ทำเป็นคอกขังไว้ในเนื้อที่ 10 กว่าไร่ มีสระน้ำขุดไว้ให้กางกินและอาบเล่น ตั้งอยู่ในบริเวณสามเหลี่ยมวัดแจ้งกับวัดไทรงาม ใบประดู่กางชอบมาก ก็นรู้ด้วยลวดหนาม นอกจากเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแล้ว มันยังมารออยู่ที่รั้ว รอให้ผู้ชมเอาหญ้าไปไม่ให้มันกิน

ด้วย หลังจากพระองค์ท่านเสด็จกลับไปกรุงเทพฯ แล้ว คอกกวางก็เลื่อนลงมาคนดูแลกวางก็หลุดหนีล้มตายไปอยู่ตามเขาตั้งกวางจนหมดสิ้น และรกร้างต่อมาเป็นที่อยู่อาศัยปลูกเป็นบ้านเรือนอยู่กันมา

5. คลองขวาง คลองลำโรง ต้นคลองไหลมาจากหน้าวัดไชยมงคลออกไปลงในทะเลสาบ เป็นทำเรือจอบเรือจ้างจะข้ามฟากไปแหลมสน เดิมนั้นต้นเขินมีบ้านเรือนปลูกกันเต็ม เห็นแต่ตอนถนนไทรบุรีตัดผ่านเท่านั้น สองฟากคลอง ถ้าทำเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจน่าจะดีใจไม่น้อย ถ้าสมัยต่อมายังรักษาคลองไว้ก็จะเป็นคลองประวัติศาสตร์ได้เหมือนกัน ภายนอกเมืองก็มีคลองลำโรง ต้นน้ำมาจากตำบลวัดเกาะถ้าไหลลงไปสู่ทะเลสาบสงขลา เวลานั้นยังเป็นรูปคลองบริบูรณ์ที่ถนนไปหาดใหญ่มีสะพานลำโรงข้ามคลองนี้มานานแล้ว น้ำลึกมากในบางตอน แต่บางตอนก็ตื้น ถ้าเป็นมรสุมน้ำจะเต็มเปี่ยมคลอง ทะลุออกสู่ทะเลหลวง สงขลาจะกลายเป็นเกาะ ถ้าสงขลาขุดคลองลำโรงจากทะเลหลวงออกสู่ทะเลสาบภายในน้ำจะเจริญเช่นเดียวกับคลองสุเอสทีเดียว โดยเก็บค่าผ่านคลองจากเรือแพไปมา สมัยเป็นลูกเรือพวกเรารอจ้างได้ว่ามีกรมมาสอบหัดด้วยน้ำน้ำวิชาลูกเรือโทที่เชิงสะพานลำโรงนี้ (พ.ศ. 2465 หรือ 2466) เมื่อถึงครมทอดกฐินประจำปีมีการทอดกฐินวัดเกาะถ้าถือว่าเป็นประเพณีที่สนุกสนานมากของชาวพื้นเมือง โดยทางการจัดขึ้นร่วมกับชาวบ้าน รั้วขบวนเป็นเรือพายประดับประดาด้วยธงทิว แต่งเนื้อแต่งตัวประกวดประชันกัน ประเภทขบวนแต่งเป็นละคร เป็นฤๅษีถือไม้เท้า มีเทิดเทิง ปี่กลอง ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนานพวงสุรายาเมาก็เมากันไป ประชาชนก็มามุงดูกันที่ริมสะพานลำโรงนั้นนับเป็นพัน ๆ คน ที่ริมคลองมีการเล่นสวมน้ำเข้าใส่กัน แบ่งพวกเป็นพวก ๆ ส่วนมากเป็นเด็กหนุ่มกำลังคึกคะนอง กระบอกลูกน้ำยาวราววาเศษ ที่กันเจาะเป็นรูให้น้ำเข้า แล้วกดกระบอกลง น้ำก็จะพุ่งฉีดไปถูกที่ตามต้องการ ตามริมคลองจะเต็มไปด้วยโคลนตม น้ำที่ฉีดก็ติดโคลน เล่นเอาผู้ถูกฉีดหน้าตาคมมเมม ยิ่งกว่านั้น ขณะกำลังฉีดน้ำกันอยู่พวกที่เล่นอยู่หิบบวยเอาวันดำ (แจก่วย) ของเจ๊กที่หาบขายอยู่ในงานนั้น เอามากว้างปากกันอย่างสนุกสนาน ทำเอาผู้คนที่มาในงานกฐินหลบหลีกหนีกันเป็นพัลวัน เมื่อขบวนเรือกฐินผ่านพ้นไปแล้วฝ่ายที่ยังเล่นน้ำในคลองก็ยังเล่นต่อไปตามความสนุกสนานของพวกตน คลองลำโรงนี้สมัยนั้นเมื่อพายเรือลอดได้สะพานไปแล้วก็ถึงวังใหญ่ เขาเล่าว่าจะมีจระเข้ พวกเราก็กักรบพายเรือให้พ้นไป

1. งานเฉลิมฯ งานพิธีประจำปีของสงขลา งานเฉลิมพระชนม์พรรษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.69) ทางการทำพิธีเฉลิมฉลองอย่างครึกครื้นทุกปี ในวันที่ 1 มกราคมมีระดับธงทิวเต็มไปหมดทั่วทุกถนน มีการเล่นต่าง ๆ เช่น หนึ่งตลุงมีตามการปกครองตรอกใหญ่ ๆ ปลูกเป็นโรง มะโนรา ปลูกเป็นโรงแสดงที่หน้าศาลเก่า ในศาลากลางเก่า มีวัวที่โรงพระหลักเมือง สมัยนั้นยังไม่มีไฟ ตามถนนมีเสาตะเกียงหลอดปักไว้เป็นระยะตามถนนหนทางที่สำคัญ หนึ่งตลุงและมะโนรา ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด ที่โรงมะโนราใช้ชวลามีสามสีไล่จุดสว่างไสวด้วยน้ำมันก๊าดหรือน้ำมันมะพร้าว

2. การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ทำเป็นพิธีที่วัดมัชฌิมาวาส (วัดกลาง) ซึ่งเป็นวัดหลวงของทางราชการ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตำรวจ เลือปา ข้าราชการปกครอง กำหนด ผู้ใหญ่บ้านและลูกเสือมาร่วมกันในพิธีนี้
3. งานทอดกฐินหลวง ที่มีวัดมัชฌิมาวาส ส่วนวัดราษฎร์ มีข้าราชการคฤหบดี ชาวบ้านร่วมกันทอดกฐินให้ชาติทั้ง 19 วัด (วัดในเมืองและที่ใกล้เคียง) ถ้าวัดใดไม่มีบุคคลใดทอด เรียกว่า วัดนั้นกฐินตกราษฎร์เรียไรรวมจตุปัจจัยกันทอดกฐินให้กฐินตกได้ นอกเมืองออกไป มีทอดกฐินวัดเกาะถ้าตั้งกล่าวมาแล้ว นอกนั้นก็มีการทอดทางน้ำอีกวัดหนึ่ง คือที่วัดเกาะยอ กระบวนเริ่มออกจากในเมือง เป็นกฐินของทางราชการร่วมกับประชาชน กระบวนแห่มีเรือยนต์นำองค์กฐิน แล้วมีเรือฟ่งติดตามเป็นแถวยาว ต่อลากด้วยเชือกติดต่อกัน เรือตามหลังเป็นรูปช้างม้า รูปคนตลกขบขัน ประดับด้วยธงทิวทุกลำเรือ เสียงกลองพินพาท มะโหรี แตรวง กลองยาว ฯลฯ สนั่นหวั่นไหว สนุกสนานจริง ๆ ประชาชนมาชม กระบวนการแห่ทางน้ำนี้ทั้งสองฝากริมหน้าน้ำเมือง และที่ฝั่งแหลมสน
4. งานชักพระ ชาวบ้านเรียกกันว่า ลากพระ มีขึ้นในวันออกพรรษา ตอนเช้ามืดหรือก่อนเข้านั้นจะได้ยินเสียงประโคมด้วยกลอง ตีเป็นระยະ ๆ จนรุ่งสว่าง แล้วเรือพระก็ออกจากวัด เรือพระนั้นทำเป็นรูปพระยานาค สองข้างรถหรือเกวียนซึ่งด้วยผ้าสีต่าง ๆ ประดับธง มีพระพุทธรูปองค์โตยืนหรือนั่งบนหัวเรือ มีเชือกสมอเรือ 2 เส้นสำหรับให้ประชาชนชักลาก เรือพระก็เคลื่อนช้า ๆ ไปตามถนนใหญ่ที่ประชาชนอาศัยอยู่คับคั่งชาวบ้านก็นำต้มทอดด้วยใบพ้อกับข้าวเหนียวเป็นพวง ๆ และยังมีขนมลา ขนมเจาะหู ขนมบ้า ฯลฯ มีพระภิกษุยืนประคองพระพุทธรูป และเด็กโยมวัดคอยรับขนมต้ม ลากที่ชาวบ้านทำบุญเก็บไว้ที่ห้องเรือพระวัดที่จัดเรือพระ เช่น วัดแหลมทราย วัดโรงวาส และวัดอื่นอีกหลายวัดลากไปจอกที่สำโรงเป็นจุดศูนย์กลาง และพระวัดเกาะถ้า วัดบางदान ชักลาก พระที่ทำเป็นนาค 2 ตัว ทำด้วยท่อนไม้ มีคานพาดวาง ปักเสา ปิดด้วยผ้าสีทำเป็นรูปเรือพระ แล้วชักลากด้วยเชือกสมอมาตามถนน หาได้ลากด้วยล้อไม้ การชักลากหนักมาก แต่เพราะแรงศรัทธาของคนจำนวนมากจึงลากดูมาตามถนนเป็นร่องยาว ทำให้ถนนเสียหาย แต่ภายหลังเปลี่ยนเป็นเกวียนล้อหมุนได้ไปสะดวกกว่า เมื่อมารวมกันแล้ว ทำพิธีนิมนต์พระมาสวดมนต์ จันอาหาร ให้พรแก่ชาวบ้านที่มาทำบุญ
5. ชิงเปรต เป็นพิธีทำบุญในเดือน 10 ประจำปี ครั้งถึงเดือน 10 ชาวบ้านพากันไปทำบุญที่วัด พาลูกหลานไปตามวัดต่าง ๆ ที่ตนสะดวก เมื่อถึงวัดต่าง แยกเป็นพวก ๆ จัดข้าวท้อเป็นกระถง กับข้าว เช่นแกงไก่ หมูผัดสะตอ หมี่ผัด หมูมาไล่ แหงหน่อไม้ กุ้งต้ม และอื่น ๆ ตามที่ศรัทธาพาไป ของที่จัดนี้เป็นการทำบุญให้แก่พ่อแม่ปู่ย่าตายาย พี่น้องลูกหลานที่ล่วงลับไปแล้ว โดยไม่รู้ว่าจะไปตกนรกหมกอยู่หรือไม่ ก็

จะได้ทำบุญให้รับเอาทาน เมื่อผู้ที่ตายไปเป็นเปรตก็มารวมกัน ณ ที่แห่งนี้ เขาจัดทำเป็นร้านสูงริมวัด (ด้านนอกวัด เพราะเชื่อว่าเปรตเข้าวัดไม่ได้) แล้วชาวบ้านเอาข้าวปลาอาหารที่จัดไว้พร้อมกับขนมลาตัม ฯลฯ บางคนก็ใส่สรวงคိုးทิดทำบุญให้เปรตด้วย พอพระสัพพิตฯ ก็กระตุกสายสิญจน์จากพระสวดที่ไปผูกไว้ที่ร้านเบ๊ฯ สัญญาว่าให้เด็ก ๆ ซึ่งเปรตได้ พวกเด็ก ๆ แย่งกันสนุกนาน เอาของเหล่านี้ไปรับประทาน ชาวบ้านถือว่าของที่เหลือจากเปรตรับประทานแล้ว เป็นของดี จะมีความเจริญแก่ลูกหลาน

6. ตรุษจีน มีในเดือนสามปีใหม่ของจีน แต่มาบัดนี้ทางรัฐบาลจีนใหม่ถือว่าเป็นปีเก่าเสียแล้ว ในครั้งนั้นประชาชนจีนในเมืองสงขลา โดยเฉพาะชาวถนนนครใน ลูกหลานจีนทำการเซ่นไหว้ทุกบ้านช่อง ไหว้พระตอนเช้า ตอนเที่ยงไหว้เจ้าชื่อคือ พ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้ว มีเซ่นหัวหมู เบ็ด ไก่ ตามประเพณีที่ยังนับถือกันมาจนทุกวันนี้ ตอนเย็นไหว้พระกันอีก หน้าบ้านปักธูปบูชาพระ ควันตระหลบไปหมด รวมทั้งการจุดประทัดเสียงดังสนั่นหวั่นไหว จนทางการสั่งห้าม ถ้าจะจุดประทัดให้ขอให้จุดใส่ลงไปในบ่อน้ำม่านกาคัดที่ไม่ใช่แล้ว เสียงก็เบาลง แต่ก็ยังมีคนละเมิดไม่ยอมก็มี รุ่งขึ้นใครเป็นลูกหลานก็จะได้รับเงินแจกห่อด้วยกระดาษแดง เรียกว่า เงิน อั่งปิว แบบเป็นเงินลงทุนไว้ทำทุนเด็กบางคนได้เงินเยอะเยอะ ดีอกดีใจ ใช้จ่ายกันสนุกสนาน เหมือนตรุษจีนที่ยังมีอยู่ในเวลานี้ มีการเล่นสิงโตเชิดเอาเงินตามบ้าน ร้านค้า เจ้าของบ้านจะผูกกระดาษสีแดงมีเงินอยู่ในนั้น สิงโตก็โตได้ 2 อันยาวคู่พวกจับไว้ แล้วสิงโตก็โตไม่ขึ้นไป คนเชิดสิงโตมีสองคน คือ ที่หัวคนหนึ่ง ที่ท้ายอีกคนหนึ่ง ทั้งสองคนจะต้องเป็นคู่ชากันเข้ากันได้จริง ๆ มีเซ่นนั้นอาจจะตกลงมาได้ ที่หน้าโรงเตี๊ยมคิ้วน้ำจั้น มีการแสดงตรงที่นี้ทุกปี นอกจากสิงโตแล้ว มีลิงแห้งเจ็ยหมุยเป็ยก่ายสมัยพระถังซัมจั๋ง พระถังซัมจั๋งออกมาแสดง คนดูกันหนาแน่นเสียงกลองเสียงประทัดไม่มีขาดสาย ผู้ใหญ่เคยเล่าว่าก่อนหน้านี้นี้ไม่กี่ปีมีพระจีนกระทำพิธีใช้หอกดาบใช้มีดสั้นแล้วก็ต่อได้ และมีวิธีอื่น ๆ อีกมากเป็นการทรมานกาย จนกระทั่งรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ออกกฎหมายห้ามทรงเจ้าเข้าผี เลยไม่มีทรงเจ้ากัน ตามโรงพระในเมืองก็จุดโคมไฟเผากระดาษเงินกระดาษทอง จุดประทัด โดยเฉพาะโรงพระหลักเมืองประชาชน ชาวจีนลูกหลานจีนพากันมากราบไหว้ไม่ขาดสายตรุษจีนสนุกสนานจริง ๆ ที่ในเมือง นอกจากนี้ชาวจีนยังออกไปเช่นไหว้ศพของปู่ย่าตายายที่ฝังเป็นยวงซุ้ยไว้ ถ้าคนที่ฐานะต่ำเงินทองน้อยไม่สามารถฝังทำเป็นยวงซุ้ยได้ ก็ไปที่ศาลาลังกะสี ที่ฝังศพบุคคลทั่วไป ตามแต่ละเลือกฝัง แต่ต้องปักทำเครื่องหมายไว้มีเซ่นนั้นจะจำไม่ได้ ศาลาลังกะสีปลูกไว้นานมาก เราเรียกกันทั่ว ๆ ไป ว่าศาลาลังกะสีหมายถึงที่ฝังศพนั่นเอง มีต้นไม้ต้นหนึ่งสูงใหญ่โดดเด่นยิ่งสูงกว่าป่าละเมาะที่ฝังศพ เราเรียกต้นโดน หรือต้นทูกวางนั่นเอง ไม่มีใครไปหักโค่น พวกเราเด็ก ๆ สมัยนั้นเดินไปตามริมทะเลมองเห็นโดนได้ชัด และนี่กลัวผีจะออกมาหลอก กลางคืนไม่มีใครกล้าเดินผ่านศาลาลังกะสี ผู้ที่ไปเช่นไหว้ญาติที่ฝังไว้ ก็ไปในตอนกลางวัน มีคนไปเช่นไหว้มิได้ขาด เวลานี้ศาลาลังกะสีมีแต่ชื่อ กลายเป็นที่ทำงานของรัฐบาล และเป็นที่อยู่ของประชาชนเสียหมดแล้ว

อาหารขนม เริงรมย์ ชนโค ต่อยมวย

1. อาหารการกิน สงขลาอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารกินตลอดมาเหมือนกับจังหวัดใหญ่ ๆ อื่น ๆ ทั้งหลาย แต่ก็มีอาหารและขนมแปลก ๆ ขึ้นชื่อลือชามากอยู่หลายอย่างหลากหลายชนิด ที่ไม่เหมือนของใครหรือของใครเหมือนดังเช่น ข้าวยา ข้ามันแกงไก่ เต้าฮั่ว (คงจะเรียกชื่อตามภาษาจีน ภายหลังที่คนตั้งชื่อว่าสลัดสงขลา หรือสลัดทะเลสาบสงขลา) เป็นต้น อาหารดังกล่าวมีมาช้านานเป็นอาหารประจำเมืองก็ว่าได้ ที่มีผู้นำไปปรุงรับประทานต่างจังหวัด ก็รู้สึกชตาชานแท้ของคนสงขลาแท้ ๆ ไม่ได้ ซึ่งเวลานี้เชื่อว่าผู้เก่งสามารถทำอาหารนี้ให้เอร็ดอร่อยเหมือนแต่ก่อนยังมีอยู่มาก นอกจากอาหารแล้ว พูดถึงขนม ก็มีมากที่แปลกกว่าจังหวัดอื่น ๆ ดังเช่น ขนมบุดู ขนมบอก ขนมหัวล้าน ขนมเปาะอาม ขนมจ๊ก ขนมตั้ง ขนมหน่วยหมูน ขนมครกใส่กุ้งใบหอม ขนมค้างคาว ขนมจ่าปีเหล่านี้เป็นต้น รับประทานแล้วจะอร่อยมาก ออย่าบอกใคร ส่วนวิธีปรุงอย่างไรวินั้น เห็นจะต้องมอบให้ผู้ใหญ่เก่า ๆ ที่ชำนาญมาก่อนช่วยปรุงให้ พวกเรามีหน้าที่ชิมชวนชมเท่านั้น

2. สถานที่เริงรมย์ ที่ในเมืองและรอบ ๆ ตัวเมือง ทั้งกลางวันและกลางคืนมีประชาชนทำมาค้าขายกันอย่างสับสนที่ตลาดใหม่หน้าที่ทำการไปรษณีย์ที่บริเวณศาลมณฑลที่ศาลากลางเก่า และที่อื่น ๆ อีกมากมาย ในตอนกลางคืนก็คับคั่งไปด้วยผู้ที่มาซื้ออาหารเที่ยวเตร่ดูลิเกที่สี่แยกถนนนางงาม (มีถนนตรอกคูน้ำตัดผ่านไปวัดโรงวาส) เดิมนี่เป็นที่ขายอาหารทั้งสองฟากถนนนางงาม โรงลิเกนี้เป็นโรงปลูกด้วยไม้จุนดู 200 ก่าแพง 300 คน ต่อมาไม่นานก็ถูกไฟไหม้ แล้วไม่ได้สร้างขึ้นในที่นั้นเลย อีกโรงหนึ่งตั้งอยู่ที่ถนนยะหริ่ง ใกล้กับถนนนางงามผู้คนไปมาคับคั่ง โรงมหรสพนี้ไม้ใหญ่โตนักมุงสังกะสีติดกับวัดยางทอง ทำเป็นโรงภาพยนตร์ ฉายหนังฝรั่ง ที่จำได้ ฉายเรื่อง โลออนแมน (Lion Man) คินละ 2 ภาค รวม 4 ม้วนเท่านั้น ดูกันทุกคืนไม่จบกันสักที เราเรียกว่าไปดูหนังญี่ปุ่น แทนคำว่าดูภาพยนตร์ เขาว่าคนญี่ปุ่นนำภาพยนตร์มาฉายในเมืองไทยเป็นคนแรก เราสงขลาเคยเรียกติดปากว่าหนังญี่ปุ่นกันทั่วไป นอกจากฉายหนังญี่ปุ่นแล้ว มีละครร้องของนายทองเป็้มาแสดงก็มี แสดงการติดตะกร้อให้ดู คนแน่นทุกคืน ต่อมาโรงภาพยนตร์ที่กล่าวนี้ ก็เลิก ไปมีขึ้นที่โรงภาพยนตร์หวังดี (วิกหวังดี) หลังสถานีรถไฟข้างฝั่งตะวันตกของถนนรามวิถีตรงสี่แยกจะไปที่โกดังเก็บสินค้ารถไฟแล้วก็มีวิกเชิญชมที่ถนนพัทลุง ที่หน้าโรงพระหลักเมืองและมีที่โรงวิกหรือโรงภาพยนตร์จีนขึ้นหลายแห่งจนทุกวันนี้

3. การชนโค

เป็นที่ฟ้าพื้นเมืองที่คนนิยมกันมากทั้งหญิงและชาย สมัยนั้นมีอยู่แห่งเดียว ที่หลังศาลากลางเก่า มีกำแพงกันเป็นบริเวณสำหรับเป็นที่ทำงานของรัฐบาลเลยใช้เป็นบริเวณชนโคหรือเราเรียกว่า ชนวัว แต่ที่ชนวัวจริง ๆ กันเป็นรั้วไม้ไผ่กลางสนามหญ้าแคบ ๆ ในนั้น ชาวบ้านนิยมกันมากด้วยการพนันกัน วันเสาร์อาทิตย์วันหยุดราชการเปิดให้ชนกันโดยทางการจัดเก็บเงินมาเข้าดู โคที่ชนเป็นโคพันธุ์ดี เจรจาประคอบประหม่อมเหมือนบุตรคนหนึ่งกลางคืนก็กางมุ้งให้นอน หญ้าอาหารก็บริบูรณ์ พนันเดิมพันกันทีละมาก ๆ เท่าที่สังเกตดู ไม่เห็นมีใครร่ำรวยจากการชนโค ใครที่จะชนะจะดีอกดีใจโดยโขมย หัวต่ออาหารที่ซื้อเอาไปรับประทานที่บ้าน ส่วนที่แพ้ก็เดินคอตกคุดก็น้อย ด่าทอโคที่แพ้ว่าไม่ให้ลามแต่ตน ครั้งหนึ่งมีโคตัวหนึ่งผู้สีดำ เขาเบะ (เขากาง) เป็นโคหนุ่ม รูปร่างไม่สวยซีเห่ เจ้าของเกลียดนัก จึงเอาไปขายให้โรงฆ่าสัตว์ทำเป็นอาหาร โคนั้นสัญญาสัญญาฉันทันจะถูกล่า ก็หาทางเอาตัวรอด ดิ้นพล่านจนเชือกล่ามขาดหลุดไปได้ ถ้าจำไม่ผิด มันหนีเตลิดเปิดเปิงให้คนช่วยชีวิตมันไว้ เจ้าของชวนเพื่อนไล่ตามไปจนทันมัน ขณะที่มันเข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ ณ ที่ทำงานสุขาภิบาลเมืองสงขลา เจ้าหน้าที่ตื่นตกใจ แต่เจ้าหน้าที่ใจบุญผู้หนึ่งได้ขอชีวิตโคต่อเจ้าของไว้ โดยขอซื้อเสีย เงินในเวลานั้นค่าซื้อโคไม่แพงนัก เขาช่วยกันเรียไรซื้อไว้ โดยเจ้าของพอใจตามราคาที่ตั้งตกลงกัน ตั้งแต่บัดนั้นมาโคตัวนี้ก็เป็นที่ของสุขาภิบาล เจ้าหน้าที่เลี้ยงดูมันตามสมควร แล้วใช้ลากเกี่ยวขนเหยยะของสุขาภิบาลตามถนนทุกสาย ตั้งแต่บัดนั้นมามันก็มีความสุขพอสมควร ต่อมาโคดำนั้นแม้จะมีรูปร่างซีเห่ก็ตาม อาศัยที่เขาใช้เทียมเกี่ยวบรรทุกเหยยะเอาไปทิ้ง มันมีกำลังแข็งแรง มันไปประลองกับโคตัวผู้อื่น เจ้าหน้าที่ทางสุขาภิบาลเห็นว่ามันมีแววที่จะชนะโคอื่นใด ก็เลยให้เข้าไปชนกับโคอื่นที่บ่อนชนโค มันก็ชนะ ครั้งที่สองที่สามก็ชนะ เจ้าหน้าที่ดีใจรักและสงสารมัน อาหารหญ้าก็เลี้ยงดูเป็นอันดี วิธีที่มันชนะ มันฉลาดพร้อมกับมีกำลังเรี่ยวแรงมาก เขามันเบะ สู้กับโคที่มีเขาแหลมคม มันเป็นโคที่ฉลาดใช้เขาเบะหรือเขากางนั้นตัวดีเขาโคที่ชนดังสนั่น โคที่ถูกตีก็ได้รับเจ็บปวดอย่างมากวิ่งถอยหนีไป โคที่มาสู้กับมันนี้ มันใช้วิธีแบบเดียวกันนี้ทุกครั้งไป จนมีชื่อชนะโคอื่น ๆ ไม่มีตัวไหนสู้ได้ ได้รับรางวัลเป็นอันมากกลายเป็นโคที่มีชื่อตั้งแต่นั้นมา ชาวบ้านเขาตั้งชื่อให้ว่า วัวสุขา พอเอ่ยชื่อวัวสุขาแล้ว เจ้าโคอื่นไม่ยอมมาชนพนันเลย มันก็อยู่ของมันจนตายไปเอง

4. การต่อยมวย เริ่มมีขึ้นที่สนามชนโคหลังที่ทำงานกลางเก่านั้นเอง โดยผลัดเปลี่ยนกันกับการชนโคสนามที่ชกหาได้ยกพื้นไม้ ใช้สนามหญ้ากันเป็นบริเวณที่ชก เมื่อเปรียบเทียบคู่กันแล้ว ก็เข้าชกกันหาได้ใช้นวมเหมือนเดิมนี่ไม่ เขาใช้ด้ายขาวแบบสายสิญจน์พันจนรอบมือข้อมือทั้งสองข้างกระดูกกระดูกไม้ได้ เรียกว่าคาดไฟเลาะ ชกกันแบบมวยไทย 5 ยก มีคาดกระบี่ทางแกงสีแดงสีเขียวเหมือนเดิมนี่ ชกกันหน้าตาบวมแตกเลือดมีโหมม นำสงสาร มวยมีชื่อมากเป็นมวยหัวเขา ตาบลหัวเขาแหลมสนเวลานี้ บางทีนายสนามเขาจัดมวยอาฆาตให้เข้าต่อสู้กัน ขนาดก็ไม่เหมาะสมกันนัก แต่คู่อาฆาตก็พอใจชกกัน น่าดูจริง ๆ แม้คนหนึ่งเป็นเมียของคู่อาฆาตคนหนึ่ง พอผิวเข้าชกกัน ถ้าผิวชกได้เปรียบอีกฝ่ายก็ให้ร้อง ว่าเอาเข้าไป ๆ แต่

พอผิวเสียที่ถูกอีกฝ่ายต่อยเอาบ้างก็โกรธด่าว่า คนดูอยู่ข้างหัวเราะครืน เมียคนที่ถูกเขาต่อยเอา ๆ ก็เงิบแต่ครั้นผิวได้ที่ต่อยถูกที่สำคัญ เมียก็ถลกผ่านุ่นอย่างไม่อับอายผู้คน มันก็สนุกดีเหมือนกัน

ที่สุดนี้ขอจบเสียที เพราะยี่ดียวคงเบื่อ แต่ก็จะนำเปรียบเทียบกันได้บ้างว่าสมัย 80 ปีมานี้แตกต่างกันอย่างไรสำหรับอนุชนรุ่นหลังจะคิดเอา ที่เล่าพอเป็นสังเขป ขาดตกบกพร่องขอได้อภัยด้วย เพราะอาจารย์ศรีทัฬหะจะจงขอให้ช่วยเขียนให้ ขนาดพวกเราในเวลานี้ก็เลย 80 เข้าไปแล้ว อายุสังขารก็โรยรา ความจำหมายก็ลึ่มเลือนไม่เหมือนเดิมเสียแล้ว

บันทึกความจำ ของ คุณตา อุทัย คุณนิตย์ ชาวเมืองสงขลา

เพื่อนตาย : ตาหวัง ลูกแก้ว หมา แมว หนู

เกาะหนู เกาะแมว เขาตั้งกวน

หลักฐานอมตะ แสดงว่าสัตว์ที่เป็นศัตรู ก็อาจเป็นเพื่อนกันได้

เมื่อตายไปพวกเขาก็ยังได้อยู่ใกล้กัน และเห็นกันตลอดเวลา

คุณตาหับ ไชยมงคล อายุ 85 ปี (เมื่อ พ.ศ. 2525)

ได้เล่านิทานเรื่องนี้ที่บ้านนางเหล้า อ.สะทิงพระ จ.สงขลา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีเมืองเมืองหนึ่งชื่อ เมืองสงขลา เจ้าเมืองเลี้ยงหมากับแมวไว้คู่หนึ่ง สัตว์ทั้งสองเป็นสัตว์ฉลาด รู้ที่ต่ำที่สูง ชื่อสัตย์ภักดีเจ้านายของมันมาก มันคอยหมอบเฝ้าเจ้าเมืองอย่างสงบเสียงม ส่วนเจ้าเมืองก็รักหมาแมวคู่นี้มากเหลือเกิน ถือเป็นสัตว์คู่บุญ เป็นอย่างนี้มาหลายปี

แล้ววันหนึ่งก็เกิดอาเพศ เหตุการณ์น่าเศร้าไม่นึกฝันก็เกิดขึ้น เจ้าเมืองให้จัดโต๊ะเสวยรับแขก เมืองอย่างเอกรีก มีอาหารอร่อยนานาชนิด ทั้งกุ้ง ปลา เบ็ด ไก่ ขนม ผลไม้มากมาย กลิ่นอาหารหอมเหลือเกิน หอมยั่วชวนกวนจมูก หมากับแมวซึ่งหมอบอยู่ใกล้ ๆ อุดใจไม่ไหว เผลอนึกไปถึงอาหารบนโต๊ะ เกิดอาการอยากกินขึ้นมาอย่างช่วยไม่ได้ เมื่อสติ ตามไม่ทันสัญชาติญาณเพื่อนทั้งสองจึงกระโดดขึ้นไปเขมือบอาหารบนโต๊ะเสวยอย่างลืมหิว

“เฮ้ย เฮ้ย ไอ้แมว ไอ้หมามันทำอะไรกันไว้ย” เจ้าเมืองร้องลั่นอย่างโกรธจัด “กูให้จัดโต๊ะเสวยรับแขกเมือง แหกมายังไม่ถึงมันขึ้นไปละเลง ไม่เกรงใจเลย เฮ้ยทหารเอาไอ้หมา แมวจัญไรสองตัวนี้ไปถ่วงน้ำชะไป ไปจัดการเร็ว ๆ กูไม่อยากเห็นหน้ามัน ไอ้สัตว์หน้าชน ไม่รู้ที่ต่ำที่สูง

หมากับหมากินปลาไม่ทันได้สักคำ 2 คำ ได้ยินเสียงเอ็ดตะโรลั่น มันชะงักพร้อม ๆ กับที่ทหารเอื้อมมือคว้าคอมันไว้ทั้งสองตัว หมาแมวทหารที่กรูกันเข้ามา มองหน้าเจ้าเมืองอย่างงง ๆ แล้วเพื่อนทั้งสองก็เข้าใจได้ เมื่อได้ยินคำพูดและเห็นสีหน้าของเจ้าเมือง ทั้งแมวทั้งหมดน้ำตาตก ลำนึกผิด เดิมก้มหน้าตามทหารที่เอาเชือกมาล่อมคอมันลากไปอย่างไม่โหดโหด

ที่ชายหาดแห่งหนึ่งของเมืองนั้น ยังมีกะทาศายนายหนึ่ง ชื่อบังหวังซีไหล เป็นคนในบุญรักสัตว์ บังหวังปลุกเพิงพักอยู่ชายทะเล วันหนึ่งแกออกไปทอดแห หาทิ้งหาปลา แกเห็นทหารลากคอหมาแมวลงไปในทะเล แกแปลกใจเดินไปตาม

“คุณทหาร ท่านจะอาบน้ำให้หมากับแมวรี”

“อาบ เอิบอะไร เราจะถ่วงน้ำมันนะไม่ว่า” ทหารตอบ

“ถ่วงน้ำมันรี มันทำอะไรไม่ได้เล่า”

“มันไม่รู้ที่ต่ำที่สูง ขึ้นไปกินอาหารบนโต๊ะสวย เจ้าเมืองสั่งให้เราเอามาถ่วงน้ำนี้แหละ เราต้องทำตามคำสั่ง”

“คุณทหาร คุณทหารจำ บังมีเบี้ยอยู่บาหนึ่ง ทั้งเนื้อทั้งตัวมีเท่านี้แหละ บังให้เบี้ยนี้คุณไป ขอแลกกับชีวิตหมาแมวทั้งสองตัวนี้ ตกลงนะ”

“เอาตกลงก็ตกลง จ้ะบังเอามาฉันไปเถอะ”

เมื่อหมาแมวไปอยู่กับบังหวัง มันได้ติดตามบังหวังไปหาทิ้งหาปลาทุกวัน จนวันหนึ่งบังหวังทอดแหได้ปลาตัวโต หมาแมวดีใจช่วยกันตะครุบจับปลาไว้ได้ ปลาร้องขอชีวิต พร้อมกับคายแก้วสารพัดนึกให้ตอบแทน

ตั้งแต่บังหวังได้แก้วสารพัดนึกมา ความเป็นอยู่ของแกดีขึ้นมาก มีเงินมีทองไปขอเมีย ครอบครัวกันอย่างมีความสุข กิตติศัพท์ข่าวแก้วสารพัดนึกของบังหวังลือไปไกล เข้าหูนายสำเภาชาวจีนซึ่งเดินทางมาค้าขายที่สงขลาประจำ

วันหนึ่งบังหวัง หมา แมว ไม่อยู่บ้าน นายสำเภาจึงนำเสื้อผ้าแพรพรรณมากมายไปแลกกับลูกแก้ววิเศษ เมื่อบังหวังรู้ไม่ถึงการณ์ยอมมอบลูกแก้วให้นายสำเภาไป

ตกเย็นบังหวังกลับบ้านพร้อมกับหมาและแมว เห็นข่าวของเต็มบ้าน บังถามเมีย

“น้องสาว ข่าวของเสื้อผ้าสวย ๆ พวกนี้มาจากไหนกัน ทำไมถึงมาอยู่บ้านเรามากมายนัก”

“บังจำ ตอนบังไม่อยู่ นายสำเภาเอาของทั้งหมดนี้มาแลกกับลูกแก้วบนหนึ่งนั้น ฉันท่านายสำเภาใจดีจึง ให้ของเรามาตั้งเยอะแยะแลกกับลูกแก้วเล็กนิดเดียว”

บังหวังได้ฟังเรื่องทั้งหมด เสียใจจนเป็นลมสลบไป หมา แมว ช่วยกันอมน้ำมาพ่นใส่หน้ามัน จนบังหวังรู้สึกตัวได้สติ

หมา แมว คนช่วยกันคิดหาทางติดตามเอาลูกแก้วคืน นายกับสัตว์เลี้ยงทั้งสามชีวิตเดินทางรอนแรมไปหลายวัน หลายเดือน จนไปถึงเมืองที่อยู่ของนายสำภา ได้ข่าวว่า นายสำภาจัดงานใหญ่สมโภชลูกแก้ว ซึ่งนายสำภาสร้างกรงเหล็กแข็งแรงรอบไว้ในบ้าน ให้หนูปากเหล็กเป็นยามเฝ้าดูแล

บังหวังไปถึงบ้านนายสำภา ให้แมวแอบเข้าไปในบ้าน ส่วนบังหวังกับหมารออยู่นอกบ้าน แมวเข้าไปแอบอยู่ในบ้าน พอปลอดภัยคนแมวก็ตะปบหนู บังคับให้หนูใช้ฟันเหล็กกัดกรงเหล็กจนขาด หนูคาบลูกแก้วออกมาได้ กลายเป็นความผิด เพราะทรยศเจ้าของบ้าน จึงขอเดินทางไปกับแมวด้วย

หมา แมว หนู บังหวังเดินทางรอนแรมกลับบ้าน หมา แมว หนู ผลัดกันคาบแก้วสารพัดนึกถวาย น้ำข้ามทะเลมา

วันหนึ่งเมื่อเดินทางมาใกล้จะถึงบ้านอยู่แล้ว ขณะหมาคาบลูกแก้วว่ายน้ำอยู่นั้นหมาก็มองเห็นเงาตัวเองในน้ำ หมาดตกใจอ้าปากเห่า “โฮ่ง โฮ่ง โฮ่ง” ลูกแก้วตกลงไปในน้ำแล้วบังเหียนคลื่นใหญ่ซัดมาพอดี พัดเอาลูกแก้วลอยไปไกล

เพื่อนรักทั้งสี่ ทั้งสัตว์และคนสาละวนช่วยกันหาลูกแก้ว ดำผุดดำว่ายอยู่หลายวัน หมาวว่ายน้ำไปไกลกว่าเพื่อน สุดท้ายหมาหมดแรงตายบนชายฝั่งกลายเป็นเขาดังกวาง ส่วนหนูกับแมวตายอยู่กลางทะเล เป็นเกาะสองเกาะ คือ เกาะหนู เกาะแมว ลูกแก้วถูกคลื่นซัด แตกกระจายกลายเป็นหาดทรายแก้วขาวสะอาด แต่ศพบังหวังลอยไปติดอยู่ที่ไหนไม่มีใครรู้ เกาอาจจะไปอยู่บนสวรรค์แล้วก็ได้ เพราะเกาะเป็นคนใจบุญมีเมตตา

เกาะหนู เกาะแมว เขาดังกวางเป็นหลักฐานอมตะ แสดงว่าสัตว์ที่เราคิดว่าเป็นศัตรูก็อาจเป็นเพื่อนกันได้ เมื่อตายไปแล้วพวกเขาก็ยังได้อยู่ใกล้กัน เห็นกันตลอดเวลา

กำแพงเมืองสงขลา

กำแพงเมืองสงขลา เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 ในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ทางกรุงเทพฯ ได้มีท้องตราลงมาให้ก่อสร้างกำแพงและป้อม โดยพระราชทานยกเงินภาษีอากรเมืองสงขลาให้ 200 ซึ่งก่อสร้างยังไม่ทันแล้วเสร็จหัวเมืองมลายูเป็นกบฏ (พ.ศ. 2381) ยกทัพมาเผาเมืองจะนะแล้วเลยเข้าตีเมืองสงขลา พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) รักษาเมืองไว้จนทัพหลวงจากกรุงเทพฯ ยกลงมาช่วยตีทัพกบฏมลายูแตกกลับไป แล้วช่วยกันก่อสร้างกำแพงเมืองสงขลาจนสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2385

กำแพงเมืองสงขลา ก่อด้วยหินสอปูน มีเชิงเทินโอบมาเป็นรูปป้อม กำแพงด้านทิศเหนืออยู่ตามแนวถนนจะนะจตกกำแพงด้านตะวันตกตรงถนนนครใน และจตกกำแพงด้านตะวันออกตรงถนนปละท่า ด้านทิศตะวันออกอยู่ริมถนนรามวิถี จตกกำแพงด้านทิศใต้ที่ถนนกำแพงเพชร (วัดหัวป้อม) ด้านทิศใต้ตามแนวถนนกำแพงเพชรจตกกำแพงด้านตะวันตก ที่ถนนนครนอกและกำแพงด้านตะวันตกเลียบถนนนครนอกถึงคลองขวาง เลียบแนวคลองขวางขึ้นไปถึงถนนนครใน แล้วเลาะแนวถนนนครในไปจตกกำแพงด้านทิศเหนือ สมเด็จพระยามหาสมุทรวงศ์วรเดช ทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่องชีวิตฉันว่า “กำแพงเมืองไกลจากน้ำประมาณ 20 วา”

กำแพงเมืองสงขลามีป้อม 8 ป้อม แต่ละป้อมมีปืนใหญ่กระสุน 4 นิ้ว ป้อมละ 3กำแพง 4 กระบอก ประตูเมืองเป็นซุ้มใหญ่ 10 ประตู กับมีประตูเล็กอีก 10 ประตูโดยรอบ บัดนี้ยังคงเหลือแต่กำแพงด้านถนนจะนะ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา (เรือนจำเก่า) กับที่ถนนนครในเท่านั้น

ป้อมเมืองสงขลา

ป้อมเมืองสงขลา อยู่ในบริเวณที่ปัจจุบันเป็นกองบัญชาการตำรวจภูธร 4 ในเขตเทศบาลเมืองสงขลา และเนื่องจากป้อมนี้ตั้งอยู่ตรงปลายถนนแหลมทราย ใกล้ปากน้ำทะเลสาบสงขลา คนทั้งหลายจึงมักเรียกว่า ป้อมปากน้ำแหลมทราย พงศาวดารเมืองสงขลาเรียกป้อมนี้ว่า ป้อมรักษาขอบเขต

ป้อมเมืองสงขลา เป็นศิลปกรรมร่วมสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อด้วยหินและอิฐถือปูนลักษณะรูป 8 เหลี่ยม สูงประมาณ 5 คอก กว้างยาว 10 วาเศษ มีใบเสมาโดยรอบ ประตูเข้าออก 1 ประตู มีบันไดเป็นทางขึ้น เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา เป็นผู้สร้างระหว่าง พ.ศ. 2390 - 2402 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ

หน่วยศิลปากรที่ 9 จังหวัดสงขลา ได้รับงบประมาณบูรณะระหว่าง พ.ศ. 2515-2516 ได้นำปืนใหญ่มาติดตั้งเพิ่มเติมอีก 22 กระบอก รวมกับที่เหลืออยู่เดิม 8 กระบอก เป็น 30 กระบอก ครบทุกช่องเป็น กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2478

วัดมณีมาวาสวรวิหาร

วัดมณีมาวาสวรวิหาร ตั้งอยู่บนไทรบุรีตรงใจกลางเมืองสงขลา เดิมเรียกตามชื่อผู้สร้างว่า วัดยาย สี่จันทร์ ต่อมามีวัดสร้างขนานทางทิศเหนือและใต้คือวัดเลียบกับวัดโพธิ์ จึงเรียกวัดนี้ว่า วัดกลาง พ.ศ. 2431 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดมณีมาวาส และ พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีมีชื่อเป็นทางการว่า วัดมณีมาวาสวรวิหาร

วัดมณีมาวาสวิหาร เป็นวัดที่มีความสำคัญยิ่งในจังหวัดสงขลา ฐานะที่เคยใช้เป็นสถานที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาประจำปีในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นวัดสถานที่แรกตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกของจังหวัดสงขลา คือ โรงเรียนมหาวชิราวุธ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภัทรคีรีสังวาร (วัดมณีมาวาส) ซึ่งได้เริ่มกิจการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนกระทั่งกรมศิลปากรได้ยกขึ้นเป็นสาขาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2500 ปัจจุบันมี ศิลปวัตถุและโบราณสถานล้ำค่ากว่า 4,884 ชิ้น นอกจากนี้วัดมณีมาวาสยังมีความสำคัญในด้านโบราณสถานและศิลปกรรมของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ พระอุโบสถทรงไทยสมัย รัตนโกสินทร์ที่ย่อส่วนเลียนแบบจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังงดงามล้ำค่าทั้งทางด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) เป็นผู้สร้าง รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่ภายในจารึกตำรายาและภาพฤกษ์ตัดตนถึง 400 ภาพ กับ ฤกษ์ หรือเจดีย์แบบจีน สร้างด้วยหินแกรนิต ย่อมุม 6 เหลี่ยมสูง 7 ชั้น ตามคติจีน

นอกจากนี้ยังมีศาลาการเปรียญ หอไตรพระจอม พระวิหาร กุฏิ และซุ้มประตูกับกำแพงที่มีท้าว จตุโลกบาล ซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า ยักษ์วัดกลางอยู่ประจำ 4 มุมกำแพงอีกด้วย

พระเจดีย์หลวงและพลับพลาที่ประทับบนเขาดังกวน

เขาดังกวน เขาร่วมตำนานเกาะหนูเกาะแมวและหาดแก้ว เป็นเขาเล็ก ๆ สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 290 ฟุต ทางทิศเหนือในเขตเทศบาลเมืองสงขลา มีบันไดขึ้นลง 2 ช่วง เมื่อขึ้นถึงยอดเขาแล้วจะมองเห็นทะเลสาบ ทะเลอ่าวไทย และตัวเมืองสงขลาได้รอบทิศทาง ทั้งยังมีโบราณสถานที่น่าสนใจเที่ยวชม

พระเจดีย์หลวงหรือเจดีย์สุดหมอก (ตามตำนานพระบรมธาตุ) หรือเจดีย์เขาดังกวน องค์เดิมสร้างมาแต่สมัยใด ไม่ปรากฏแน่ชัด แต่จารึกที่ติดอยู่ด้านใต้ขององค์เจดีย์ระบุว่าพระเจดีย์องค์ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ให้ พระยาวิเชียรคีรี (เม่น) นุรณะปฏิสังขรณ์แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2409 เป็นพระเจดีย์สูง 9 วา 3 ศอก ลี้นเงินทักษิณด้านเหนือด้านใต้ขององค์พระเจดีย์ กับสร้างกำแพงเงินเล็ก ๆ มุมกำแพงน้อมเกล้าฯ โดยเสด็จพระราชกุศลด้วย

ศาลาวิหาร เป็นตึกฉาบปูนสีแดง ซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่าวิหารแดง เรียกชื่อเป็นทางการว่าพลับพลาที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยสร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระองค์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จประพาสหัวเมืองพร้อมบันไดนาคทางขึ้นลง จนแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2440 ศาลาวิหารเคยเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลอง แต่ได้หายไประหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

ประภาคารเมืองสงขลา หรือ กระจังไฟเขาดังกวน ก็เป็นสิ่งก่อสร้างอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างขึ้นตามพระราชดำริของ ร.5 ในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (ชม) พ.ศ. 2440

ทั้งพระเจดีย์หลวงและศาลาวิหาร ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2478

ประวัติผู้เขียน

นายฉนวนวรรณ สายเชื้อ เกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2515 สำเร็จการศึกษาจากมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนเซนต์คาเบรียล เมื่อ พ.ศ. 2533 หลังจากนั้นได้เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต และสำเร็จการศึกษาเมื่อ พ.ศ.2538 และได้เข้าศึกษาต่อใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สำเร็จการศึกษาเมื่อ พ.ศ.2542

